

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟΜΟΣ Μ • ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 214 • ΜΑΡΤΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2008 • ΑΔΑΡ Β' - ΝΙΣΑΝ 5768

Συζήτηση χωρίς προκαταλήψεις

Του ΑΝΤΩΝΗ ΚΑΡΚΑΓΙΑΝΝΗ

Ο ΙΗΣΟΥΣ ΗΤΑΝ ΕΒΡΑΙΟΣ. Αυτό, στους 20 αιώνες που πέρασαν, είχαν την τάση να το ξεχνούν ή να το παραγνωρίζουν και παραγνωρίζοντάς το έφτασαν στο σημείο να επιρρίψουν σε έναν προικισμένο λαό τη φοβερή ενοχή της «θεοκτονίας», που τον παρακολουθεί και σήμερα. Με πρόσχημα αυτή τη δήθεν ενοχή, αλλά ουσιαστικά προς εξυπηρέτηση ποικίλων άλλων σκοπιμοτήτων εξουσίας, διαπράχθηκαν περίπου επί 20 αιώνες, τα φρικαλεότερα εγκλήματα που κατέγραψε η Ιστορία, με δράστες χριστιανούς! Το Ολοκαύτωμα, που διαπράχθηκε επί των ημερών μας, υπήρξε το μεγαλύτερο έγκλημα αντισημιτισμού. Κανείς δεν μπορεί να βεβαιώσει και να εγγυηθεί ότι θα είναι το τελευταίο. Ο αντισημιτισμός άλλοτε υφέρπων και άλλοτε δεδηλωμένος είναι κυρίαρχη τάση αυτοεπιβεβαίωσης στον ισλαμικό και χριστιανικό κόσμο, δηλαδή της μισής ανθρωπότητας.

Ο ΙΗΣΟΥΣ ΗΤΑΝ ΛΟΙΠΟΝ ΕΒΡΑΙΟΣ. Ως παιδί πρέπει να διδάχθηκε το Ταλμούδ (χονδρικά τον νόμο) όπως και τα άλλα παιδιά των Εβραίων. Είναι το πιο βέβαιο πνευματικό απόθεμα, πριν από τη δημόσια διδασκαλία και δράση του. Στη Γαλιλαία, όπου γεννήθηκε και πέρασε τα παιδικά και νεανικά του χρόνια, ζούσαν και πολλοί Έλληνες ή αλλοεθνείς με ελληνική παιδεία. Από πουθενά δεν τεκμαίρεται ότι είχε κάποια σχέση με την ελληνική και ελληνιστική παιδεία. Η αντιφατική σχέση του χριστιανισμού με την ελληνική παιδεία και την ελληνική γλώσσα είναι γεγονός, πρώιμο μεν, αλλά μεταγενέστερο, των πρώτων δεκαετιών μετά τον θάνατό Του. Και είναι ένα ερώτημα κατά πόσο η ιστορική αυτή συνάντηση των επιγόνων

του Ιησού με την ελληνική γλώσσα και παιδεία επηρέασε την τελική διαμόρφωση της διδασκαλίας του, όπως έφτασε ως εμάς, μέσω των Ευαγγελίων, των Πράξεων και των Επιστολών των Αποστόλων και των ερμηνευτικών σχολίων των Πατέρων, έργα γραμμένα όλα στα ελληνικά ή μεταφρασμένα από τα αραμαϊκά.

ΦΑΙΝΕΤΑΙ ΟΤΙ ΔΥΟ ΗΣΑΝ ΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ, και ιδίως του Παύλου: Πρώτη, ότι ο πολιτικός χώρος δράσης είναι ολόκληρη η ρωμαϊκή αυτοκρατορία με την πανσπερμία των λαών, των φυλών και των θρησκειών. Και δεύτερη, ότι η επίσημη γλώσσα της νέας θρησκείας είναι η ελληνική, διεθνής γλώσσα την εποχή εκείνη. Έτσι, διαμορφώθηκε ένας ευρύς και σύνθετος πολιτικός και πνευματικός χώρος που από τότε είναι ο φυσικός και ζωτικός χώρος της νέας θρησκείας και παραμένει έως σήμερα. Ο Χριστιανισμός είναι η θρησκεία της Δύσης.

Ο ΙΗΣΟΥΣ ΠΑΡΕΜΕΙΝΕ ΩΣ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΕΒΡΑΙΟΣ και ακολούθησε, ιδιαίτερα στο ύφος της διδασκαλίας του, πιστά την εβραϊκή θρησκευτική παράδοση, για να την ξαναζωντανέψει σε περίοδο εμφανούς παρακμής του Ιουδαϊσμού υπό τη ρωμαϊκή κατοχή.

ΕΙΧΕ ΤΗΝ ΑΓΩΝΙΑ ΤΙ ΝΟΜΙΖΟΥΝ ΟΙ ΑΛΛΟΙ Γ' ΑΥΤΟΝ. (Τίνα με λένε είναι), αλλά ποτέ ο ίδιος δεν ισχυρίστηκε ότι είναι Θεός επειδή αυτός ο ισχυρισμός θα προσέβαλε και θα εκλόνιζε τον ακρογωνιαίο λίθο του Ιουδαϊσμού, ότι ένας και μοναδικός είναι ο Θεός, αντίληψη που διαφοροποιούσε

► Συνέχεια στη σελίδα 17

ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Εικόνα της Μενορά, που τροφοδοτείται με λάδι από τα δύο ελαιόδενδρα που την περιστοιχίζουν, σύμφωνα με το όραμα του Προφήτη Ζαχαρία (κεφ. 4), σε εικονογραφημένο χειρόγραφο της Βίβλου. (Ισπανία, Σερβέρα, 1300).

Άμστερνταμ: Ξυλογραφία των αρχών του 18ου αι., με θέμα την εβραϊκή γιορτή των δέντρων (Του Μπισβάτ).

Δέντρα και Δεντρολατρία στον Ιουδαϊκό κόσμο

Του Καθηγητή ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Π. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ

Το δέντρο όπως και κάθε φυτό είναι ένδειξη με την οποία αρχίζει η συζήτηση για τη γονιμότητα, την παραγωγικότητα και τη δύναμη. Είναι επίσης ο τόπος όπου βρίσκεται συμπυκνωμένη η αναπτυσσόμενη ζωή. Το δέντρο σαν τόπος μιας ολικής παραγωγικότητας και δύναμης, πηγή ανανεούμενης ζωής σε κάθε εποχή είναι σε πρώτη θέση το σύμβολο του σύμπαντος. Το δέντρο λοιπόν αποτελεί τον άξονα του κόσμου (axis mundi) και την εικόνα του κόσμου (imago mundi). Ο μικρόκοσμος αυτός συνιστά το στήριγμα του ανθρώπου, τη σπονδυλική στήλη του, το κέντρο και το δρόμο της ακμής του.

Για τον ιουδαϊκό κόσμο η λατρεία των δέντρων ερευνάται μέσα στο κείμενο της Π. Διαθήκης. Γνωστή είναι η απαγόρευση δεντρολατρίας στους Ισραηλίτες, αλλά γνωστό επίσης είναι, ότι μεγάλο μέρος του λαού και ένας αριθμός αρχόντων του εξασκούσαν αυτήν.¹ Η απαγόρευση αυτή όμως φαίνεται μεταγενέστερη διότι οι φιλολογικές μαρτυρίες του πρώτου βιβλίου της Π. Διαθήκης πιστοποιούν την προϋπαρξη γεγονότων σχετικών με τη λατρεία δέντρων. Η φύτευση από τον Αβραάμ μιας μυρικής στο ιερό πηγάδι της Βηρσαβέε με ιεροτελεστίες² και η ίδρυση βωμού στη Χεβρών στη δρυ του Μαμβρή,³ όπου έζησε⁴ και δέχτηκε τους «τρεις

άνδρες» και ένα όραμα του Ιαβέ⁵ αποτελούν τις παλιότερες αποδείξεις για το θέμα αυτό. Ακολουθούν η επανεμφάνιση του Ιαβέ στον Αβραάμ, στην πόλη Συχέμ κάτω από τη δρυ του Μωρέ⁶ και η ταφή από τον Ιακώβ στον ίδιο τόπο ειδώλων και φυλακτών του αραμαϊκού νοικοκυριού του.⁷ Στον ίδιο τόπο (δρυς Συχέμ) ο Ιησούς του Ναυή ανόρθωσε μια μεγάλη πέτρα, η οποία ήταν στο ιερό του Ιαβέ⁸ και ο Αβιμέλεχ έγινε βασιλιάς εκεί επίσης.⁹ Ακόμη η Δεββώρα τάφηκε κάτω από τη «δρυ του κλαυθμού» στη Βαιθήλ.¹⁰ Το δέντρο αυτό σχετιζόταν με τον τοπικό θεό γονιμότητας της περιοχής στην οποία λατρευτικοί κλαυθμοί και θρήνοι ήταν κατά περιόδους τόσο σπουδαίοι. Η θεοφάνεια ή η αγγελοφάνεια στο Γεδεών συνέβη κάτω από τη δρυ του Οφρά, που καθαγιάστηκε με μια προσφορά τροφής την οποία κατεβρόχθισε ο άγγελος, που την άγγιξε με το ραβδί του και έτσι την έκαψε. Κατόπι ακολούθησε η ανέγερση από το Γεδεών στον τόπο αυτό ενός βωμού στον Ιαβέ.¹¹ Επίσης, ο Σαούλ υποδεχόταν στην αυλή του κάτω από μια μυρική και τάφηκε κάτω από ένα τέτοιο δέντρο.¹² Η Δεββώρα, η προφήτις και κριτής του Ισραήλ, έζησε ή υποδεχόταν κάτω από ένα φοίνικα.¹³ Άλλες πιθανές παρεμφερείς παλαιοδιαθηκικές διηγήσεις αναφέρουν την επίσκεψη των Ισραηλιτών στους εβδομήντα Φοίνικες και τις δώδεκα πηγές στην Αιλείμ¹⁴ και άλλες τα

παραπήγματα της Εορτής της Σκηνοπηγίας, όταν οι Ισραηλίτες ίδρυσαν καταφύγια και έζησαν επτά ημέρες κάτω από διάφορα είδη κλαδιών, ειδικότερα κλαδιών φοινίκων.¹⁵ Είναι βέβαιο, όμως, ότι δεν μπορεί να διαπιστωθεί ποια είναι η σχέση μεταξύ όλων των παραπάνω βιβλικών διηγήσεων με την αντίληψη για το δέντρο της ζωής. Οι πληροφορίες για συχνή ταφή κάτω από δέντρα και οι ιεροτελεστίες γονιμότητας με τα δύο γένη (αρσενικό-θηλυκό) μαρτυρούν ότι στην ιδέα περί δένδρων περιέχεται η έννοια της ελπίδας από τον άνθρωπο για μια ζωή σ' άλλα μέτρα. Η ιδέα αυτή εκφράζεται με την διήγηση για την ύπαρξη ιδεώδους δέντρου φυτευμένου στην Εδέμ¹⁶ και με το οποίο δέντρο συγκρίνεται ο δίκαιος¹⁷ και ο Ισραήλ.¹⁸

Η ράβδος του Ααρών, η οποία έγινε το θαλερό κλαδί μιας αμυγδαλιάς, μαρτυρεί τη θεία εκλογή.¹⁹ Σε ορισμένες λειτουργικές καθάρσεις το ξύλο του κέδρου είχε ιδιαίτερη χρήση.²⁰ Για το δέντρο αυτό και το συμβολισμό του υπάρχουν άλλες παλαιοδιαθηκικές μαρτυρίες. Έτσι συμβολίζει την εικόνα του Φαραώ²¹ και το ύψος του δέντρου το μέγεθος της απορρίψιμης υπερηφάνειας του άρχοντα αυτού. Το ψηλό ανάστημα του κέδρου συμβολίζει την ευσπλαχνία του Ιαβέ.²² Αλλού, ο Ισραήλ συγκρίνεται με ένα δέντρο ελιάς²³ και ο Ιαβέ με ένα κυπαρίσσι.²⁴ Στο Ταλμούδ η Torah είναι το δέντρο της ζωής²⁵ με τους εσχατολογικούς καρπούς της αιώνιας ζωής. Το δέντρο της ζωής για το λαό του Ισραήλ έχει μια άλλη λατρευτική σημασία στην επτάφωτη λυχνία (Menorah),²⁶ που χρησιμοποιήθηκε κατ' αρχάς στο ναό. Είναι συμβολική αναπαράσταση του δέντρου της ζωής και το σχήμα της λυχνίας δείχνει σημαντική συμφωνία με αρχαίες απεικονίσεις της Μεσοποταμίας. Αυτό το πραγματικό μάλλον σχήμα του δέντρου διατηρήθηκε στους μεταγενέστερους αιώνες, όπως μαρτυρείται από τη σχετική ανάγλυφη απεικόνισή του στη θριαμβευτική πομπή της αψίδας του Τίτου στη Ρώμη και τις άλλες ζωγραφικές και γλυπτές παραστάσεις συναγωγών, τάφων, λυχνιών, φυλακτών και άλλων αντικειμένων.²⁷

Παραπομπές:

1. Βλ. Γεν. 12,6 κ. εξ.: «και διώδευσε Αβραμ την γην εις το μήκος αυτής έως του τόπου Συχέμ, επί την δρυν την υψηλήν ...», - 13,18: «και αποσκηνώσας Αβραμ, ελθών κατώκησε παρά την δρυν την Μαμβρή, ή ην εν Χεβρώμ, και ωκοδόμησεν εκεί θυσιαστήριον τω Κυρίω», Ιησ. Ν. 24,26: «και έγγραψε τα ρήματα ταύτα εις βιβλίον νόμων

του Θεού· και έλαβε λίθον μέγαν και έστησεν αυτόν Ιησούς υπό την τερέμινθον απέναντι Κυρίου», Ησ. 1,29: «διότι αισχυνθήσονται εν τοις ειδώλοις αυτών, α αυτοί ηβούλοντο και επαισχυνθήσονται επί τοις κήποις αυτών, α επεθύμησαν», Ιερεμ. 2,20: «ότι απ' αιώνος συνέτριψας τον ζυγόν σου, διέσπασας τους δεσμούς σου και είπας· ου δουλεύσω σοι, αλλά πορεύσομαι επί πάντα βουνόν υψηλόν και υποκάτω παντός ξύλου κατασκήνους, εκεί διαχυθήσομαι εν τη πορνεία μου» και αλλού.

2. Γεν. 21,33: «και εφύτευσεν Αβραάμ άρουραν επί τω φρέατι του όρκου και επεκαλέσατο εκεί το όνομα Κυρίου, Θεός αιώνιος».

3. Γεν. 13,18: «και αποσκηνώσας Αβραμ, ελθών κατώκησε παρά την δρυν την Μαμβρή, ή ην εν Χεβρώμ, και ωκοδόμησεν εκεί θυσιαστήριον τω Κυρίω».

4. Γεν. 14,13: «Παραγενόμενος δε των ανασθεντων τις απήγγειλεν Αβραμ τω περάτη· αυτός δε κατώκει παρά τη δρυί τη Μαμβρή Αμορραίου του αδελφού Εσχώλ και του αδελφού Αυνάν, οι ήσαν συνωμόται του Αβραμ».

5. Γεν. 18,1: «Ωφθη δε αυτώ ο Θεός προ τη δρυί τη Μαμβρή, καθημένου αυτού επί της θύρας της σκηνης αυτού μεσημβρίας, -8: «έλαβε δε βούτυρον και γάλα και το μοσχάριον, ο εποίησεν, και παρέθηκεν αυτοίς, και έφαγον. Αυτός δε παρειστήκει αυτοίς υπό το δένδρον».

6. Γεν. 12,6,7: «και διώδευσε Αβραμ την γην εις το μήκος αυτής έως του τόπου Συχέμ, επί την δρυν την υψηλήν· οι δε Χαναναίοι τότε κατώκουν την γην και ώφθη Κύριος τω Αβραμ και είπεν αυτώ· τω σπέρματί σου δώσω την γην ταύτην· και ωκοδόμησεν εκεί Αβραμ θυσιαστήριον Κυρίω τω οφθέντι αυτώ».

7. Γεν. 35,4: «και έδωκαν τω Ιακώβ τους θεούς τους αλλοτρίους, οι ήσαν εν ταις χερσίν αυτών, και τα ενώτια τα εν τοις ωσίν αυτών, και κατέκρυψεν αυτά Ιακώβ υπό την τερέμινθον την εν Σικίμοις και απώλεσεν αυτά έως της σήμερον ημέρας».

8. Ιησ. Ν. 24,26: «και έγγραψε τα ρήματα ταύτα εις βιβλίον νόμων του Θεού· και έλαβε λίθον μέγαν και έστησεν αυτόν Ιησούς υπό την τερέμινθον απέναντι Κυρίου».

9. Κριτ. 9,6: «και συνήχθησαν πάντες άνδρες Σικίμων και πας οίκος Βηθμααλών και επορεύθησαν και εβασιλεύσαν τον Αβιμέλεχ προς τη βαλάνω τη ευρετή της στάσεως της εν Σικίμοις».

10. Γεν. 35,8: «απέθανε δε Δεβώρα η τροφός Ρεβέκκας και ετάφη κατώτερον Βαιθήλ υπό την βάλανον, και εκάλεσεν Ιακώβ το όνομα αυτής Βάλανος πένθους».

11. Κριτ. 6,11: «Και ήλθεν άγγελος Κυρίου και εκάθισεν υπό την τερέμινθον την εν Εφραθά την Ιωάς πατρός του Εσδρί, και Γεδεών ο υιός αυτού ραβδίζων σίτον εν ληνώ εις εκφυγείν από προσώπου του Μαδιάμ», -19: «και Γεδεών εισήλθε και εποίησεν έριφον αιγών και οιφί αλεύρου άζυμα και τα κρέα έθηκεν εν τω κοφίνω και τον ζωμόν έβαλλεν εν τη χύτρα και εξήνεγκεν αυτά προς αυτόν υπό

την τερέμινθον και προσήγγισε», -24: «και ωκοδόμησεν εκεί Γεδεών θυσιαστήριον τω Κυρίω και επεκάλεσεν αυτώ Ειρήνη Κυρίου έως της ημέρας ταύτης, έτι αυτού όντος εν Εφραθά πατρός του Εσδρί».

12. Α' Βασ. 22,6: «Και ήκουσε Σαούλ, ότι έγνωσται Δαυίδ και οι άνδρες οι μετ' αυτού και Σαούλ εκάθητο εν τω βουνώ υπό την άρουραν την εν Ραμά, και το δόρυ εν τη χειρί αυτού, και πάντες οι παίδες αυτού παρειστήκεισαν αυτώ», -31,13: «και λαμβάνουσι τα οστά αυτών και θάπτουσιν υπό την άρουραν την εν Ιαβίς και νηστεύουσιν επτά ημέρας».

13. Κριτ. 4,5: «Και αυτή εκάθητο υπό φοίνικα Δεββώρα ανά μέσον της Ραμά και ανά μέσον της Βαιθήλ εν τω όρει Εφραίμ, και ανέβαινον προς αυτήν οι υιοί Ισραήλ εις κρίσιν».

14. Εξ. 15,27: «Και ήλθοσαν εις Αιλείμ, και ήσαν εκεί δώδεκα πηγαί υδάτων και εβδομήκοντα στελέχη φοινίκων παρενέβαλον δε εκεί παρά τα ύδατα», Αριθ. 33,9: «και απήραν εκ Πικριών και ήλθον εις Αιλίμ, και εν Αιλίμ δώδεκα πηγαί υδάτων και εβδομήκοντα στελέχη φοινίκων, και παρενέβαλον εκεί παρά το ύδωρ».

15. Λευιτ. 23,40: «και λήψεσθε τη ημέρα τη πρώτη καρπόν ξύλου, ωραίον και κάλλυνθρα φοινίκων, και κλάδους ξύλου δασείς και ιτέας και άγνου κλάδους εκ χειμάρρου, ευφρανθήναι έναντι Κυρίου του Θεού υμών επτά ημέρας του ενιαυτού», Νεεμ. 8,15: «και όπως σημανώσι σάλπιγξιν εν πάσαις ταις πόλεσιν αυτών και έν Ιερουσαλήμ και είπεν Έσδρας: εξέλθετε εις το όρος, και ενέγκατε φύλλα ελαιάς και φύλλα ξύλων κυπαρισσίνων και φύλλα μυρσίνης και φύλλα φοινίκων και φύλλα ξύλου δασέος ποιήσαι σκηνάς κατά το γεγραμμένον».

16. Γεν. 2,9: «και εξανέτειλεν ο Θεός έτι εκ της γης παν ξύλον ωραίον εις δράσιν και καλόν εις βρώσιν και το ξύλον της ζωής, εν μέσω του παραδείσου και το ξύλον του ειδέναι γνωστόν καλού και πονηρού», -3,3: «από δε του καρπού του ξύλου, ο έστιν εν μέσω του παραδείσου, είπεν ο Θεός, ου φάγεσθε απ' αυτού ουδέ μη άψησθε αυτού, ίνα μη αποθάνητε», -3,22: «και είπεν ο Θεός: ιδού Αδάμ γέγονεν ως εις εξ ημών, του γινώσκειν καλόν και πονηρόν και νυν μη ποτέ εκτείνη την χείρα αυτού και λάβη από του ξύλου της ζωής και φάγη και ζήσεται εις τον αιώνα».

17. Ψαλμ. 1,3: «και έσται το ξύλον το πεφυτευμένον παρά τας διεξόδους των υδάτων, ο τον καρπόν αυτού δώσει εν καιρώ αυτού και το φύλλον αυτού ουκ απορρήσεται και πάντα, όσα αν ποιή κατευοδωθήσεται», -91,12-14: «και επείδεν ο οφθαλμός μου εν τοις εχθροίς μου, και εν τοις επανισταμένοις επ' εμέ πονηρευομένοις ακούσεται το ους μου. δίκαιος ως φοίνιξ ανθήσει, ωσει η κέδρος η εν τω Λιβάνω πληθυνθήσεται. πεφυτευμένοι εν τω οίκω Κυρίου, εν ταις αυλαίς του Θεού ημών εξανθήσουσιν».

18. Αριθ. 24,6: «ωσει νάπαι σκιάζουσαι και ωσει παράδεισοι επί ποταμών και ωσει σκηναί, ας έπηξε Κύριος, και ωσει κέδροι παρ' ύδατα».

19. Αριθ. 17,17: «λάλησον τοις υιοίς Ισραήλ και λάβε παρ' αυτών ράβδον ράβδον κατ' οίκους πατριών παρά πάντων των αρχόντων αυτών, κατ' οίκους πατριών αυτών δώδεκα ράβδους και εκάστου το όνομα αυτού επίγραψον επί της ράβδου», -23: «και εγένετο τη επαύριον και εισήλθε Μωϋσής και Ααρών εν τη σκηνή του μαρτυρίου, και ιδού εβλάστησεν η ράβδος Ααρών εις οίκον Λευϊ και εξήνεγκεν βλαστόν και εξήνθησεν άνθη και εβλάστησε κάρυα».

20. Λευιτ. 14,4-6: «και προστάξει ο ιερεύς και λήψονται τω κεκαθαρισμένω δύο ορνίθια ζώντα καθαρά και ξύλον κέδρινον και κεκλωσμένον κόκκινον και ύσσωπον και προστάξει ο ιερεύς, και σφάξουσι το ορνίθιον το εν εις αγγείον οστράκινον εφ' ύδατι ζώντι και το ορνίθιον το ζων λήψεται αυτό και το ξύλον το κέδρινον και το κλωστόν κόκκινον, και το ύσσωπον, και βάψει αυτά και το ορνίθιον το ζων εις το αίμα του ορνιθίου του σφαγέντος εφ' ύδατι ζώντι».

21. Ιεζ. 31.

22. Ψαλμ. 91,13: «δίκαιος ως φοίνιξ ανθήσει, ωσει η κέδρος η εν τω Λιβάνω πληθυνθήσεται».

23. Ωσηέ, 14,7: «πορεύονται οι κλάδοι αυτού και έσται ως ελαία κατάκαρπος, και η οσφρασία αυτού ως Λιβάνου».

24. Ωσηέ, 14,9: «τω Εφραίμ, τι αυτό έτι και ειδώλεις; εγώ εταπείνωσα αυτόν, και εγώ κατισχύσω αυτόν· εγώ ως άρκευθος πυκάζουσα, εξ εμού ο καρπός σου εύρηται».

25. Παροιμ. 3,18: «ξύλον ζωής εστι πάσι τοις αντεχομένοις αυτής, και τοις επεπειδομένοις επ' αυτήν ως επί Κύριον ασφαλής».

26. Βλ. Εγκυκλοπαίδεια Judaica, XI, σ., 1355-1370.

27. Βλ. C. Jonco Bleeker - G. Widengren, *Historia Religionum*, I, Leiden 1969, σ. 259 και EJ, XI, σ. 1368-1370.

[Ο κ. Κων. Π. Χααραλαμπίδης σπούδασε Θεολογία και Αρχαιολογία στα Πανεπιστήμια Αθηνών, Ρώμης και Μονάχου. Δίδαξε Βυζαντινή Αρχαιολογία στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Αρχων Μαίστωρ του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως και κάτοχος του Χρυσού Σταυρού του Αποστόλου Παύλου της Εκκλησίας της Ελλάδος. Έχει συγγράψει δεκάδες βιβλίων, μεταξύ των οποίων: «Ο Αποκεφαλισμός των Μαρτύρων εις τας ιστορικοφιλολογικάς πηγάς και τη Βυζαντινήν Τέχνην», «Συμβολικές παραστάσεις της Ειρήνης και της Ελπίδας στην Παλαιοχριστιανική τέχνη της Δύσης», «Συμβολικές παραστάσεις της Νίκης στην Παλαιοχριστιανική τέχνη της Δύσης», «The Dendrites in Pre-Christian and Christian Historical-Literary Tradition and Iconography»].

Η ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΡΟΔΟΥ:

Παρουσία μέσα στους αιώνες

(Σύντομη ιστορική αναφορά)

Της ΠΕΓΚΥ ΝΤΟΚΟΥ

Στο βιβλίο των Μακκαβαίων αναφέρεται για πρώτη φορά η εγκατάσταση των Εβραίων στη Ρόδο τον 12ο αιώνα π.Χ.

Η Ρόδος έχει διατηρήσει, από πολλούς αιώνες, αναλλοίωτα στοιχεία, της εβραϊκής παρουσίας. Στα στενά, αψιδωτά, πλακόστρωτα μεσαιωνικά δρομάκια της συνοικίας «Τζουδερία» διατηρούνται ακόμη εβραϊκά σύμβολα. Τους Εβραίους της Ρόδου αναφέρει επίσης ο ιστορικός Ιώσηπος τον 1ο μ.Χ. αιώνα. Μετέπειτα ιστορικά κείμενα επιβεβαιώνουν την παρουσία τους κατά τον 12ο μ.Χ. αιώνα, όταν ο Ραββίνος περιηγητής Βενιαμίν από την Τουδέλα της Ισπανίας, επισκέφθηκε το νησί το 1116 κι αναφέρει στο «Οδοιπορικό του» ότι βρήκε εκεί 400 έως 500 Εβραίους. Ο αριθμός τους αυξήθηκε σημαντικά όταν, το 1280, εγκαταστάθηκαν και άλλοι Εβραίοι από την Αραγωνία. Ένας Ιταλός Ραββίνος περιηγητής, ο οποίος επισκέφθηκε τη Ρόδο το 1467, έγραψε σε γράμμα του, που διασώζεται στη Φλωρεντία: «Ποτέ δεν ξαναείδα μία εβραϊκή Κοινότητα όπου όλοι, από τον μεγαλύτερο ως τον μικρότερο, είναι τόσο έξυπνοι... έχουν μακριά μαλλιά και μοιάζουν με πρίγκιπες. Οι ηγέτες των Ιπποτών της Ρόδου επισκέπτονται τακτικά τα εβραϊκά σπίτια για να θαυμάσουν τις χειροτεχνίες των υπέροχων κεντημάτων».

Οι Εβραίοι της Ρόδου επίσης καταγράφονται ως ένθερμοι υπερασπιστές της πόλης εναντίον των Τούρκων, το 1480. Μετά την επίθεση των Τούρκων στο νησί έμειναν μόνο 22 εβραϊκές οικογένειες, οι οποίες παρά τον φόβο των αρχικών επιθέσεων από τους Τούρκους ξαναβρήκαν τη δύναμη να συνεχίσουν τη ζωή τους. Τον 16ο αιώνα μ.Χ. πολλοί Εβραίοι εκδιώχθηκαν από τη Ρόδο με απόφαση του Συμβουλίου των Ιπποτών. Η έλευση νέων οικογενειών ομοθρήσκων από τη Θεσσαλονίκη, λίγο αργότερα, είχε ως αποτέλεσμα η Ρόδος να γίνει ένα σημαντικό Σεφαραδικό κέντρο.

Κατά τη διάρκεια των επόμενων τεσσάρων αιώνων, ιδρύθηκαν πολλές Συναγωγές και Ραββινικές Σχολές, που παράλληλα με την άνθηση του εμπορίου έδωσαν στην Ισραηλιτική Κοινότητα εξέχουσα θέση. Πλούσιοι έμποροι υφασμάτων

και μεταξιού συνυπήρχαν με οπουργούς, τεχνίτες, βιβλιοδέτες και υφαντές. Όλοι αυτοί ζούσαν στη Ρόδο, που ήταν κέντρο διεθνούς εμπορίου, στο οποίο ενεπλέκοντο η διακίνηση χρήματος, το δουλεμπόριο και η πειρατεία.

Από το 1888 ξεκίνησε η λειτουργία του εκπαιδευτικού προγράμματος της Σχολής Alliance Israelite Universelle με δωρεές του Εδμόνδου Ρότσιλντ. Το 1901 λειτούργησε η Σχολή για τα αγόρια και το 1902 για τα κορίτσια. Το σχολικό κτίριο καταστράφηκε από βομβαρδισμούς το 1943.

Οι Εβραίοι της Ρόδου ζούσαν σε δύο συνοικίες, διατηρούσαν δύο Συναγωγές και οι περιηγητές που την επισκέπτονταν αναφέρονταν στην ευσέβειά τους και την ενασχόλησή τους με θεολογικά θέματα.

Το 1941 ζούσαν στη Ρόδο 2.000 Εβραίοι και διατηρούσαν τέσσερις Συναγωγές. Η Συναγωγή «Σαλώμ», στη διασταύρωση των οδών Δοσιάδου και Σιμίου, επέζησε του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, όπως και το αρχαίο εβραϊκό νεκροταφείο. Η Συναγωγή αυτή, κτίστηκε αρχικά τον 12ο αιώνα, καταστράφηκε κατά τη διάρκεια του πολέμου μεταξύ Τούρκων και Ιπποτών του Ναού και ξαναχτίστηκε τον 15ο αιώνα.

Το 1944 συνελήφθησαν από τους Ναζί οι Εβραίοι της Ρόδου και της Κω και στάλθηκαν στον Πειραιά και από εκεί στο Άουσβιτς. Κατά τη διάρκεια του Ολοκαυτώματος χάθηκαν σχεδόν όλοι οι Εβραίοι της Ρόδου, μόνο 151 άτομα επέζησαν. Σήμερα, η Κοινότητα απαρτίζεται από περίπου 40 άτομα, η δε δραστηριότητά της είναι έντονη λόγω συνεχών εκδηλώσεων θρησκευτικού περιεχομένου που λαμβάνουν χώρα κυρίως τους θερινούς μήνες.

Τον Ιούνιο του 2002 αναγέρθηκε στην Πλατεία Εβραίων Μαρτύρων, στην παλιά πόλη της Ρόδου, Μνημείο αφιερωμένο στη μνήμη των Εβραίων του νησιού που εξοντώθηκαν κατά το Ολοκαύτωμα.

(Από τη «Δημοκρατική Ρόδο», 18.5.2007)

[Σημείωση: Υπενθυμίζεται ότι από το 1912 μέχρι τον Σεπτέμβριο του 1943 τα Δωδεκάνησα βρίσκονταν υπό Ιταλική Κατοχή και στη συνέχεια υπό Γερμανική. Στην Ελλάδα ανσωματώθηκαν στις 7.3.1948].

Ο Διωγμός των Εβραίων της Ρόδου

Στο βιβλίο του Κ. Τσαλαχούρη, *Ρόδος 43-44 Μέρες αντίστασης και προδοσίας*, δημοσιεύονται μεταξύ των άλλων, στοιχεία και για τον Αυστριακό διπλωμάτη Κουρτ Βαλντχάϊμ -που υπήρξε επί σειρά ετών Γενικός Γραμματέας του Ο.Η.Ε. και Πρόεδρος της Αυστρίας- αποκρύπτοντας το ναζιστικό παρελθόν του (Βλ. μεταξύ άλλων, άρθρο του Αλέκου Ράπτη, με τίτλο «Ο Βαλντχάϊμ και ο διωγμός των Εβραίων», στα *Χρονικά*, τ. 213- Ιανουάριος - Φεβρουάριος 2008).

Όπως αναφέρεται ο Βαλντχάϊμ συνδέθηκε με τη μεταφορά των Εβραίων της Ρόδου στις 14-15 Ιουλίου 1944 στον Πειραιά και από εκεί στο στρατόπεδο του Άουσβιτς, σύμφωνα με τα στοιχεία που έδωσε ο αείμνηστος μεταπολεμικός πρόεδρος της Ισραηλιτικής Κοινότητας Ρόδου, Μορίς Σοριάνο και τα οποία περιέλαβε ο Κ. Τσαλαχούρης στο βιβλίο του και δημοσίευσε ο Ν. Νικολάου (*Ροδική*, Μάρτιος 2003).

Οι Ισραηλιτικές Κοινότητες (Ρόδου και Κω) αριθμούσαν λίγο πριν από τη μεταφορά των μελών τους σε στρατόπεδα συγκεντρώσεως, 1821 άτομα. Τον Απρίλιο του 1944, τριάντα σκοτώθηκαν στη Ρόδο από αεροπορικό βομβαρδισμό. Σύμφωνα με στοιχεία της Ισραηλιτικής Κοινότητας Ρόδου, που δόθηκαν στη δημοσιότητα τις πρώτες μέρες της Απελευθερώσεως, σε στρατόπεδα συγκεντρώσεως μεταφέρθηκαν 1871 εκ των οποίων 150 επέστρεψαν. Στα κρεματόρια βρήκαν τραγικό θάνατο 1631. Λόγω τουρκικής υπηκοότητας, παρέμειναν στο στρατόπεδο του Χαϊδαρίου και δεν μεταφέρθηκαν στα στρατόπεδα του θανάτου 10 Εβραίοι απ' όπου και απελευθερώθηκαν. Η Εβραϊκή Κοινότητα της Ρόδου υπολόγισε τις καταστροφές που υπέστησαν τα μέλη της σε 1.418.000 λίρες στερλίνες και αυτή της Κω σε 170.000 λίρες στερλίνες.

(Άρθρα για την Ισραηλιτική Κοινότητα Ρόδου έχουν δημοσιευθεί στο περιοδικό μας στα τεύχη 15/αφιέρωμα, 18/3, 19/17, 43/9, 63, 106/8, 110/10, 122/19, 122/27, 124/28, 125/20, 146/3, 156/3, 160/14, 182/16, 188/6, 188/12).

Ο Τούρκος Πρόξενος στη Ρόδο Σελαχατίν Ουλκουμέν και η σωτηρία των Εβραίων

Το 1944 μετά την παράδοση των Ιταλών στα Γερμανικά στρατεύματα κύκλωσαν τη Ρόδο με στόχο να συλλάβουν τους Εβραίους και να τους στείλουν στον Πειραιά-Άουσβιτς, όπως και έγινε. Τότε ο Πρόξενος της Τουρκίας στη Ρόδο Σελαχατίν Ουλκουμέν άρχισε να εκδίδει πλαστά διαβατήρια, με τα οποία

Αποψη της εβραϊκής συνοικίας της Ρόδου σε παλιά φωτογραφία.

έδωσε σε Εβραίους τουρκική υπηκοότητα και τους οδήγησε με βάρκες στη γειτονική Τουρκία.

Η μαρτυρία του Μορίς Σοριάνο

Οπως δήλωσε στον Τάσο Τασσιούλα (Αγγελιοφόρος-Θεσσαλονίκης) σε βαθιά γεράματα, λίγο πριν πεθάνει, ο μεταπολεμικός πρόεδρος της Ισραηλιτικής Κοινότητας Ρόδου Μορίς Σοριανό «Στην πρώτη φάση που έσωσε και τη δική μου οικογένεια, ο

1930. Εβραϊκό σχολείο θηλέων της Κοινότητας. Δεξιά διακρίνεται ο καθηγητής Κοέν

Ρόδος 1930. Ποδοσφαιρική ομάδα «Μακκαμπί» με κυανόλευκες στολές.

Ουλκουμέν, ήξερε τι θα συνέβαινε με την κάθοδο των Γερμανών. Σφράγισε πλαστά διαβατήρια και τα πρώτα 90 άτομα πήραμε το καϊκι για την Τουρκία. Τα στρατεύματα Κατοχής μάς ήλεγξαν. Διαπίστωσαν ότι ήμασταν... Τούρκοι και τους είπαμε ότι με τη βάρκα πηγαίνουμε στη χώρα μας. Πέρασαμε στα παράλια της Μικράς Ασίας και σωθήκαμε, χάρη σ' αυτόν τον άνθρωπο».

Ο Τούρκος Πρόξενος συνέχισε το ανθρωπιστικό του έργο στο νησί. Συνολικά έσωσε 42 οικογένειες, 200 άτομα, σε μια αδιάκοπη προσπάθεια να παραπλανήσει τα κατοχικά στρατεύματα. «Στην Τουρκία μαθαίναμε τι γίνεται στη Ρόδο, μέσω των συγγενών και των φίλων μας. Μόλις επενέβησαν τα ναζιστικά στρατεύματα, άρπαζαν τους Εβραίους και τους οδηγούσαν με πλοία στον Πειραιά. Από εκεί τους συγκέντρωναν στο Χαϊδάρι και με τρένα τους έστελναν στο Άουσβιτς. Οι περισσότεροι από τότε χάθηκαν... Αυτός ο άνθρωπος (ο Ουλκουμέν) ήταν άγιος, σας το ξαναλέω. Δεν μπορείτε να φανταστείτε σε τι ρίσκο έβαλε τη ζωή του για να μας σώσει. Εγώ και η οικογένειά μου του χρωστάμε τη ζωή μας», δήλωσε ο Μ. Σοριάνο.

Η προσφορά του Σελαχαντίν Ουλκουμέν θα τιμηθεί, σε ειδική τελετή, που θα γίνει στη Ρόδο, το καλοκαίρι του 2008.

Η Ροδιακή Βιομηχανία Οίνου και η οικογένεια Αλχαδέφ

Στην οικονομική ανάπτυξη κυρίως της Ρόδου αλλά και της Ελλάδος έχει παίξει σημαντικό ρόλο η Ροδιακή Βιομηχανία Οίνου ΚΑΙΡ (CAIR), η οποία έχει καταξιωθεί σαν το συνώνυμο του Ελληνικού Φυσικού Αφρώδους Οίνου Ποιότητας, που παρασκευάζεται με τη γαλλική μέθοδο *chamenoise* στα υπόγεια κλιματιζόμενα κελάρια της, διατηρείται αναλλοίωτη με τους αμπε-

Industriale Rodi) δικαιούται να «διεκδικεί» σημαντικό μερίδιο από τα επιτεύγματα της τοπικής οινοποιίας στα τελευταία 80 χρόνια. Σ' αυτά δηλαδή που διανύθηκαν, από το έτος ίδρυσης της επιχείρησης, στα μέσα του 1928. Για τους Ροδίτες, άλλωστε, το 1928 αποτελεί χρόνια σταθμό για τις σύγχρονες εξελίξεις του κρασιού στο νησί. Κι αυτό, επειδή η CAIR είναι ο φορέας που διατήρησε ζωντανή την αμπελοκαλλιέργεια, έτσι ώστε το 1971 η Ρόδος να είναι έτοιμη και να κερδίσει τελικά, το δικαίωμα της Ονομασίας Προέλευσης Ανώτερης Ποιότητας για τα λευκά, κόκκινα και γλυκά κρασιά της.

«Η Τετάρτη 12 Ιουλίου 1928 είναι η γενέθλια ημερομηνία της Compagnia Agricola Industriale Rodi, γεωργικής βιομηχανικής εταιρείας Ρόδου». Ανάδοχοι είναι οι δρ. Αλμπέρτο Καζέλλι του Αννίβα, ετών 44, έμπορος, ο λογιστής Τζίνο Πακιάνιτου Γκρατσιάνο, τώρα έμπορος, Βιττόριο Αλχαδέφ του Ζοζέφ, ετών 24, δικηγόρος, τώρα εξασκεί το επάγγελμα του τραπεζίτη, εκπροσωπών τον Οίκο «Υιοί Σαλομών Αλχαδέφ», Νατάλε Σαρντέλλι του Λουτσέζιο, ετών 36, εργολάβος, Τζιοβάννι-Μπατίστα Ντολιάνι του Λούκα, ετών 30, προμηθευτής στρατιωτικών υλικών, εκπροσωπών τις εταιρείες «Ντολιάνι» και «Ταρίκα» και Φερρίνι Φραντζέσκο του Ροδόλφου, ετών 43, υπάλληλος. Εμφανίστηκαν ενώπιον του γραμματέα του Εφετείου Ρόδου ιππότη Αλφρέντο Γκουλιορμέλα, που εκτελούσε χρέη συμβολαιογράφου και παρουσία των Νικολάου Μορόζο του Βιντσέντσο ετών 30, ιδιωτικού υπαλλήλου και Παλμέρι Τζιοβάννι του Λουίτζι, ετών 35, ξενοδόχου, δήλωσαν μετά τις απαραίτητες διατυπώσεις ότι ιδρύουν την ανώνυμη εταιρεία CAIR, η οποία σκοπό θα έχει την παραγωγή, βιομηχανία και το εμπόριο οίνων και ελαίων. Η διάρκειά της είναι τριακονταετής και το εταιρικό κεφά-

λουργούς της Ρόδου, τους οποίους και υποστηρίζει επιστημονικά στην καλλιέργεια, με στόχο την παραγωγή εξαιρετικής ποιότητας σταφυλιών.

Όπως αναφέρει έρευνα του Γιάννη Ανδριώτη (Κέρδος, 14.10.2006).

Σε μια κοινή ιστορία 2.500 χρόνων, όπως είναι αυτή που συνδέει το κρασί με τη Ρόδο -εκεί όπου χιλιάδες ροδιακοί αμφορείς βρέθηκαν με σήμα κατατεθέν τους το θεό Ήλιο -η CAIR (Compagnia Agricola

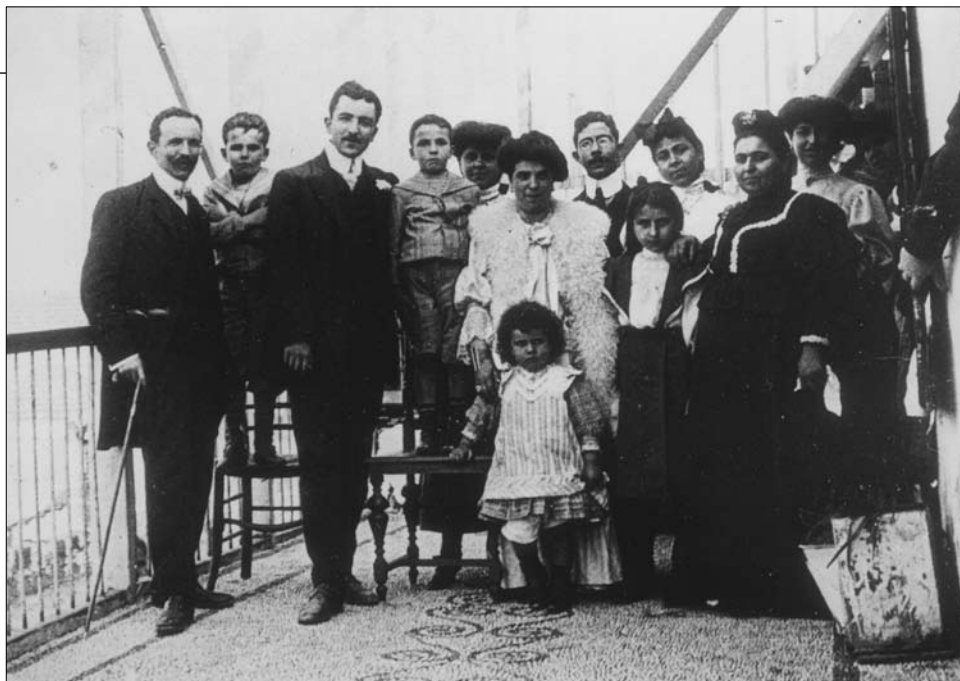
λαιο ορίστηκε σε 1.100.000 λιρέτες, που εκπροσωπούσε 2.200 αδιαίρετες μετοχές των 500 λιρετών η κάθε μία» (Κώστας Τσαλαχούρης, *Η οικονομική πολιτική της Ιταλίας στα Δωδεκάνησα*).

Στις 21 Ιουλίου του 1928, το Διάταγμα Ίδρυσης της CAIR, με αριθμό 118, υπογράφεται από τον διοικητή Μάριο Λάγκο και η νεοσύστατη εταιρεία αρχίζει τη δραστηριοποίησή της. Το πρώτο Δ.Σ. τριετούς διάρκειας, συστάθηκε από τους Σαρντέλλι, ως πρόεδρο, Πακιάνι, αντιπρόεδρο και Καζέλλι, Ντολιάνι και Βιττόριο Αλχαδέφ ως μέλη. Ο Σαρντέλλι παραμένει πρόεδρος μέχρι το 1938 και στη συνέχεια αναλαμβάνει ο Τζίνο Πακιάνι μέχρι το 1947.

Αμέσως μετά την απελευθέρωση, οι μετοχές της CAIR αλλάζουν χέρια και οι περισσότερες (ο αριθμός τους ανέρχεται τώρα σε 21.000, ονομαστικής αξίας 500 λιρετών) βρίσκονται στην κυριότητα του Οίκου Αλχαδέφ, ο οποίος το πρώτο χρονικό διάστημα δεν τις διαπραγματεύεται.

Για την ίδια επιχείρηση, η εποχή μόνο εύκολη δεν είναι, καθώς η Ελληνική Στρατιωτική Διοίκηση τη μεταχειρίζεται ως εχθρική εταιρεία, επιδιώκοντας ωστόσο να μην κλείσει, τώρα που ο αγροτικός πληθυσμός της Ρόδου και της Κω, εξακολουθεί να δίνει την παραγωγή του στην CAIR.

«Η Στρατιωτική Διοίκηση Δωδεκανήσου και προηγούμενα η Ελληνική Στρατιωτική Αποστολή με εκθέσεις τους προς τις αρμόδιες υπηρεσίες και την ίδια την κυβέρνηση επισήμαιναν τη ζημιά σε μια απελευθερωμένη ελληνική περιοχή, η οινοπαραγωγή της Δωδεκανήσου να βρίσκεται στα χέρια ξένων και ειδικά Ιταλών και Εβραίων που είχαν προσανατολιστεί να πάρουν την ιταλική υπηκοότητα. Οι ίδιοι οι Ιταλοί, Λεβαντίνιοι και Εβραίοι είχαν τη διοίκηση των τοπικών βιομηχανιών που λειτουργούσαν κι αυτές με ιταλικά κεφάλαια. Έπρεπε πάση θυσία η πλειοψηφία των μετοχών να περιέλθει σε ελληνικά χέρια» (Κ. Τσαλαχούρης, *ό.π.*).

Ρόδος 1906. Οι Γιοσέφ και Ασέρ Αλχαδέφ (πρώτος και τρίτος από αριστερά), ιδιοκτήτες μιας από τις πέντε μεγάλες τράπεζες της Ρόδου στις αρχές του 20ού αιώνα. Εδώ με μέλη της οικογένειάς τους.

Στην προσπάθειά της αυτή, η Στρατιωτική Διοίκηση Δωδεκανήσου βρήκε συμπαραστάτρια την Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος, η οποία έχει ήδη ανοίξει υποκατάστημα στη Ρόδο και προσπαθεί να προβεί στην εξαγορά των μετοχών της CAIR με κάθε τρόπο. Εν μέσω των διαπραγματεύσεων εμφανίζεται ο μεγαλοβιομήχανος Μποδοσάκης Αθανασιάδης, ο οποίος, αφού καθίσταται κύριος μέτοχος της επιχείρησης, στη συνέχεια δέχεται να πουλήσει το πακέτο των μετοχών στην Αγροτική Τράπεζα, που εξακολουθεί να επιθυμεί την εξαγορά της επιχείρησης υπέρ των αμπελοπαραγωγών Δωδεκανήσου. «Τελικά η πλειοψηφία των μετοχών περιήλθε στους σταφυλοπαραγωγούς

της Ρόδου και οι εγκαταστάσεις εξαπλάσστηκαν μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα» (Κ. Τσαλαχούρης, *ό.π.*).

Έχοντας περάσει μια μακρόχρονη, πολυτάραχη, αλλά άκρως επιτυχημένη επιχειρηματική πορεία, η CAIR Ρόδου είναι σήμερα μια ανώνυμη εταιρεία που λειτουργεί με σύγχρονο μάρκετινγκ για την παραγωγή κρασιών υψηλής ποιότητας, με στόχους τόσο την καταξίωσή της στη διεθνή σκηνή όσο και τη συνέχιση της μακραίωνης οινοποιητικής παράδοσης της Ρόδου, στην οποία η οικογένεια Αλχαδέφ έπαιξε πρωτοποριακό και καθοριστικό ρόλο. Η ίδρυση μάλιστα της CAIR, από τον Οίκο Αλχαδέφ, έγινε σε εποχή που η τυποποιημένη παραγωγή οίνου στην Ελλάδα ήταν σχεδόν άγνωστη.

Το Μνημείο Ολοκαυτώματος στην Πλατεία Εβραίων Μαρτύρων.

Η συμβολή του Κολινδρού στη διάσωση Εβραίων της Βέροιας

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΙΟΛΙΟΥ

Ο Πέπο Αρών, γόνος σεφαραδίτικης οικογένειας, γεννήθηκε και μεγάλωσε στη Βέροια. Ήταν μέλος μιας πολυμελούς (οκταμελούς) κι αρκετά ευκατάστατης οικογένειας, η οποία συμβίωνε αρμονικά με το χριστιανικό στοιχείο της πόλης, όπως και όλες βέβαια οι εβραϊκές οικογένειες.

Ευτυχώς για την οικογένεια, στην κρίσιμη στιγμή της επιλογής, κατά το χιτλερικό διωγμό: εκτοπισμός ή φυγή στα βουνά, ο πατέρας της οικογένειας σκέφθηκε φρόνιμα και ψύχραιμα. Διέφυγαν μαζί με άλλες εβραϊκές οικογένειες, με τη βοήθεια Χριστιανών συμπολιτών τους, στα σχετικά ασφαλή χωριά των Πιερίων, και παρά τις κακουχίες και τις ταλαιπωρίες που υπέστησαν για δυο περίπου χρόνια, περιπλανώμενοι από χωριό σε χωριό, κατόρθωσαν να σωθούν και να επιστρέψουν στη Βέροια.

Λίγο καιρό μετά την επιστροφή τους στη Βέροια, το 1946, ο Πέπο, όπως και πολλοί επιζώντες του διωγμού Έλληνες Εβραίοι, εγκαταλείπει οριστικά τη Βέροια κι εγκαθίσταται στο Ισραήλ όπου ζει μέχρι σήμερα. Την ίδια τύχη θα ακολουθήσουν λίγο αργότερα και τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειάς του.

Το κείμενο που ακολουθεί είναι απόσπασμα της μαρτυρίας του που στηρίζεται σε χειρόγραφο κείμενο του ίδιου. Διατηρήθηκε το γλωσσικό και αισθητικό ύφος του συντάκτη του, με ελάχιστες, κυρίως τεχνικές, παρεμβάσεις του γράφοντα για ευχερέστερη ανάγνωσή του.

Το κείμενο της μαρτυρίας αφηγείται τα γεγονότα, μέσα από το προσωπικό βίωμα του ανηλίκου τότε Πέπο, από την εποχή της εγκατάστασης του γερμανικού στρατού στη Βέροια μέχρι και την επιστροφή της οικογένειας στην πόλη. Στο απόσπασμα που ακολουθεί και αφορά το πέρασμα εβραϊκών οικογενειών από τον Κολινδρό και την ευρύτερη περιοχή, η οικογένεια του Πέπο μαζί με άλλες εβραϊκές οικογένειες έχουν ήδη περιπλανηθεί, στην προσπάθειά τους να διαφύγουν της σύλληψής τους από τους Γερμανούς Ναζί, στην Συκιά, στα Παλατίσια και στην Μελίκη, πριν καταλήξουν στη νότια πλευρά των Πιερίων:

«Μετά τέσσερις μήνες, από τότε που πήγαμε στη Μελί-

κη, παίρνει είδηση η Κομμαντατούρ της Θεσσαλονίκης ότι στην Μελίκη υπάρχουν Εβραίοι και είπε (η Κομμαντατούρ) στον αρχηγό των Κουκκιωτών, τον Κίτσα Μπαζάκα¹, να παραδώσει τους Εβραίους σ' αυτούς. Εκείνος όμως ειδοποιεί τους πατεράδες μας να φύγουμε τη νύχτα από τη Μελίκη προς το Νεόκαστρο. Είχαν μάλιστα ειδοποιήσει όλα τα φυλάκια ότι θα περνούσαμε. Φθάσαμε σ' ένα μοναστήρι, όπου μας φέρανε ψωμί και ξεκουραστήκαμε λίγο και μετά όλη την ημέρα περπατούσαμε στο δρόμο για τον Κολινδρό.

Φθάσαμε έξω από τον Κολινδρό. Εκεί, περιμέναμε να σκοτεινιάσει. Στον Κολινδρό μας είπαν ότι από κει ήτανε να περάσει στρατός και γι' αυτό προτρέπανε να μη βγει κανείς από το σπίτι. Αφού περάσαμε από κει, μας πήγαν σ' ένα μοναστήρι. Εκεί, μέيناμε μια βδομάδα. Όμως, στη συνέχεια, επειδή είδαν ότι εννιά οικογένειες μαζί προκαλούσαν πολύ ντόρο, μας χωρίσανε ανά δύο οικογένειες σε διαφορετικά μέρη. Εμάς και τον θείο μου μας πήγανε στο Αρμπαούτ (σ.σ. Σεβαστή), άλλες, όπως την οικογένεια του τραπεζίτη, στον Κούκο, την οικογένεια του Ιωσήφ Στρούμσα στον Κολινδρό κι άλλες αλλού.

Σαν φθάσαμε στο Αρμπαούτ, τι υποδοχή ήταν αυτή! Όλες οι γυναίκες με τις ποδιές τους γεμάτες: τι βούτυρα, τι τουρσιά και πετμέζι!

Στο Αρμπαούτ μας βάλανε σε ένα σπίτι στο κέντρο του χωριού. Ο νοικοκύρης ήταν κουρέας, η γυναίκα του λεγόταν Σοφία και είχανε δύο κοριτσάκια, τη μία την λέγανε Νίκη. Εκεί, εγώ με την Έλντα αρχίσαμε να ράβουμε. Μου φέρανε μία μηχανή ραψίματος, σκουριασμένη επειδή τους είχε πέσει στη θάλασσα τότε στο διωγμό, την οποία εγώ κατάφερα και διόρθωσα. Μου φέρνανε κουβέρτες και τους έραβα κιλότες, όπως αυτές της ιππασίας. Εν τω μεταξύ μου φέρνανε κι άλλη μηχανή του χεριού, πιο μεγάλη, και με αυτήν

^{*} Πιθανότητα, ο αφηγητής αναφέρεται στον αρχηγό των ένοπλων Π.Α. Οτσίδων Κισάμπατσак (Κυριάκο Παπαδόπουλο), ο οποίος έδρασε στην περιοχή των Πιερίων (βλ. επιστολή του Νίκου Ταχτισίδη (Νίκου Πετρά) στο περ. «Χρονικά», με τίτλο «Η σωτηρία των Εβραίων της Κατερίνης», τ. ΙΗ αρ. φύλ. 137, 29-30).

έραβα στις κιλότες καβάλους και στα γόνατα δέρμα. Μια οκά πετμέζι το ράψιμο. Αυτή ήταν η πληρωμή! Μάλιστα όταν ράβαμε, μας ήρθαν και τέσσερις μαθήτρίες για να μάθουν ραπτική και κοπτική. Τα ονόματα των δύο ήταν Σαββάτω και Κυριακίτσα.

Περάσανε δύο μήνες. Οι Γερμανοί φεύγανε. Εμάς, μας είχαν ήδη αλλάξει σπίτι και μας βάλανε στα σύνορα του χωριού, όπου κάθε βράδυ «κτυπούσαν» οι αντάρτες. Μετά μας βάλανε αλλού. Πάντως, ο κόσμος ήταν πολύ καλός. Όπου περνούσες, σε καλούσαν στο σπίτι για φαγητό. Τότε ακόμα μιλούσαν σ' αυτά τα δύο χωριά τούρκικα και οι γονείς μου ήξεραν να μιλάνε. Μια μέρα έρχεται ένας Ες-Ες Έλληνας, φέρνοντας μια χλαίνη καραμπινιέρου. Αυτός, παρ' ότι γνώριζε ότι είχαμε τη μεγάλη νηστεία κι απαγορευόταν να δουλέψουμε, ζήτησε από τη μητέρα μου να ξηλώσει και να γυρίσει την χλαίνη. Τι άλλο μπορούσαμε να κάνουμε!

Μετά λίγο καιρό, κάποια μέρα έρχεται ο καπετάν Μανασής, που ήταν ο αρχηγός στο Αρμπαούτ και λέει στον πατέρα μου: «Βλέπεις ότι μέχρι τώρα γλιτώσατε. Επειδή όμως εδώ θα γίνει μεγάλο μακελειό, θα σας δώσουμε κάρα, από ανθρώπους που έχουν συγγενείς στο αντάρτικο, για να βγείτε από 'δω». Έτσι κι έγινε. Αφού βγήκαμε, περάσαμε και από τον Κούκο, οπότε ήρθαν και οι άλλοι μαζί μας, ο τραπεζίτης και ο Στρούμσα με τις οικογένειές τους. Βγαίνοντας όμως, συναντήσαμε αντάρτες έτσι καμουφλαρισμένους που τρομάξαμε, νομίζοντας εμείς πως είναι Γερμανοί.

Αυτοί μας οδήγησαν στην Μπάλια (σ.σ. Σφενδάμη) σ' ένα σχολείο. Εκείνο το βράδυ κατεβήκανε στον Κούκο οι αντάρτες, μεταξύ των οποίων ήταν και ο αδελφός μου. Ενάμισι χρόνο δεν είχαμε μάθει απολύτως τίποτα γι' αυτόν. Αλλ' αυτός μάθαινε για μας. Μόλις οι αντάρτες μπήκανε στον Κούκο, ο αδελφός μου έπιασε έναν και τον ρώτησε που ήταν οι Εβραίοι κι εκείνος του είπε ότι μόλις σήμερα είχαν φύγει απ' κει. Εκείνο το βράδυ, τα επάκτια (σ.σ. τα πυροβόλα) ρίχνανε στο σχολείο και μεις αναγκαστήκαμε να κρυφτούμε στο νεκροταφείο.

Αφού μείναμε δύο μέρες στη Μπάλια, είπαμε στους αντάρτες να μας βγάλουν από εκεί, διότι μέχρι τότε είχαμε γλιτώσει και τώρα κινδυνεύαμε να πεθάνουμε από τις βόμβες. Έτσι, πήραμε το δρόμο προς τη Ράντινα (σ.σ. Ρυάκια). Στο δρόμο συναντήσαμε κάτι αντάρτες. Κάποιοι

Βέροια επιγραφή σε εβραϊκό σπίτι.

από αυτούς, μόλις είδε εμένα και την Έλντα μας ρώτησε αν είχαμε αδελφό στο αντάρτικο κάποιον Κωνσταντίνο Κρινίτη, έτσι τον λέγανε στο αντάρτικο τον αδελφό μου. Του είπαμε ότι πράγματι ήταν ο αδελφός μας και ζητήσαμε να μάθουμε πού ήταν. Κι αυτός μας είπε ότι ήταν

μια ώρα από κει, στην Τόχοβα (σ.σ. Τρίλοφος). Τότε, του ζητήσαμε να πει στον αδελφό μας ότι εμείς πηγαίναμε στη Ράντινα, και πράγματι όταν φτάσαμε εκεί, μας πήρε τηλέφωνο. Από τη Ράντινα πήγαμε στη Συκιά κι από κει στη Μελίκη, όπου ήρθε και μας βρήκε ο αδελφός μου ο Μεντές.

Από τη Μελίκη ξεκινήσαμε με κάρο με βουβάλια για τη Βέροια. Όταν φθάσαμε στον Αλιάκμονα, συναντήσαμε ένα φορ-

τηγό σταματημένο. Ο οδηγός του μας πρότεινε να ανεβούμε όλοι στο φορτηγό και να το τραβήξουν τα βουβάλια απέναντι, όπως κι έγινε. Μόλις δε περάσαμε το ποτάμι, ανταμώσαμε γειτόνους μας, οι οποίοι, αφού μας καλωσορίσανε, μας πληροφόρησαν ότι σήμερα είχαν βγάλει όλες τις οικογένειες που μένανε στο σπίτι μας και το πήραν οι Εγγλέζοι που κατεβήκανε από τα βουνά.

[Ο κ. Γιώργος Λιόλιος ζει κι εργάζεται στη Βέροια ως δικηγόρος. Το παραπάνω κείμενο είναι απόσπασμα από άρθρο του στα «Κολινδρινά Νέα». Άρθρο του ίδιου με τίτλο «Ο διωγμός των Εβραίων της Βέροιας» έχει δημοσιευθεί στο περιοδικό μας τ. 155 - Μάιος/Ιούνιος 1998].

(Οι φωτογραφίες είναι από το βιβλίο του Ν. Κ. Μουτσόπουλου «Η Λαϊκή Αρχιτεκτονική της Βέροιας», Βέροια 2000).

Βέροια: Ζωγραφική σε εβραϊκό σπίτι.

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΜΑΛΛΑΧ

Των Ρ. ΦΡΕΖΗ - Δ. ΡΗΓΙΝΟΥ

Η οικογένεια Μαλλάχ έπαιξε τον 20ό αιώνα σημαντικό ρόλο όχι μόνο στα εβραϊκά πράγματα, αλλά και στην πολιτική ιστορία της Ελλάδας. Οι Μαλλάχ, οικογένεια επώνυμη στη Θεσσαλονίκη, περιέλαβε στους κόλπους της πολιτικούς, δικηγόρους, γιατρούς, εμπόρους, ραββίνους και δημοσιογράφους. Κατά τα στοιχεία το πιθανότερο είναι ότι η οικογένεια ήρθε στη Θεσσαλονίκη από την Προβηγκία στα τέλη του 16ου αιώνα. (Στα εβραϊκά «Malah» σημαίνει άγγελος, αγγελιοφόρος).

Η οικογένεια Μαλλάχ της Θεσσαλονίκης, κατά τα υπάρχοντα στοιχεία, είχε ως πρώτα πρόσωπα στη νεώτερη εποχή τον **Ααρών Μαλλάχ του Νεχαμά** (1830-1898) παντρεμένο με τη **Ρίβκα Ελιακίμ** (1832-1907).

Μεταξύ των κλάδων που προέκυψαν από τους γιούς της οικογένειας Μαλλάχ είναι εκείνος του κοσμηματοπώλη (κατάστημα στην οδό Σαμαρή Πασά - σήμερα Ελ. Βενιζέλου) Μορδοχαΐ Μαλλάχ (Θεσσαλονίκη 1865-1913) που είχε παντρευτεί τη Ρέϊνα Μαγρίζο (1868 Θεσσαλονίκη - 1944 Marcillac). Υιός του παραπάνω ήταν ο **Μπενίκο Μαλλάχ** (1890 Θεσσαλονίκη - 1972 Παρίσι), ο οποίος το 1904 εγκαταστάθηκε στη Μασσαλία (Γαλλία) για να σπουδάσει γιατρός. Απέκτησε τη γαλλική υπηκοότητα και το 1917 παντρεύτηκε την **Αντέλ Μπουβιέ** (1891 Λυών - 1956 Παρίσι). Για το γάμο αυτό ο Μαλλάχ έγινε καθολικός. Άσκησε το επάγγελμα του χειρουργού - αφροδισιολόγου.

Από το γάμο αυτό γεννήθηκε, το 1925, η δεύτερη κόρη του ζεύγους Μπενίκο Μαλλάχ **André ή Dabu**, η οποία ήταν η μητέρα

Ο γιατρός Μπενίκο Μαλλάχ, παππούς του Νικολά Σαρκοζί στον Πρώτο Παγκόσμιο πόλεμο.

του σημερινού Γάλλου Προέδρου **Νικολά Σαρκοζί**. Καθ' όλη τη διάρκεια της γερμανικής Κατοχής της Γαλλίας, κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η οικογένεια κρυβόταν στα Πυρηναία (στην πόλη της Τιλ) γιατί ο Μαλλάχ παρότι προσηλυτισμένος στον καθολικισμό κατά τους χιτλερικούς νόμους θεωρείτο πάντα Εβραίος. Γενικά, κατά το Ολοκαύτωμα πενήντα επτά μέλη της ευρύτερης οικογένειας Μαλλάχ, μεταξύ των οποίων η αδελφή του Μπενίκο Ερριέττα, χάθηκαν στα ναζιστικά κρεματόρια.

Στην πρώτη του δημόσια ομιλία μετά την εκλογή του στην προεδρία της Γαλλικής Δημοκρατίας, στη Χάβρη, στις 29 Μαΐου 2007, ο Νικολά Σαρκοζί είπε στον γαλλικό λαό: «Θα ήθελα να σας εκφράσω την ευ-

γνωμοσύνη μου που με επιλέξατε να εκπροσωπώ την ωραιότερη χώρα του κόσμου. Εμένα, το γιο ενός Ούγγρου μετανάστη και εγγονό ενός Έλληνα της Θεσσαλονίκης. Γάλλου, με σύμμεκτο αίμα, που αγαπάει την πατρίδα περισσότερο από κάθε τι στον κόσμο και στην οποία οφείλει τα πάντα».

Ρέϊνα Μαλλάχ, η μητέρα του Μπενίκο και προγιαγιά του Νικολά Σαρκοζί.

Οι Μαλλάχ είχαν ξεχωριστή συμμετοχή στη ζωή και στην ανάπτυξη της Θεσσαλονίκης. Μεταξύ αυτών ο **Ισαάκ Μαλλάχ** (1859-1942) δημιούργησε τη δεύτερη σε σπουδαιότητα κεραμοποιία (με πρώτη τη φημισμένη Αλλατίνι), ήταν επίσης έμπορος κυρίως υφασμάτων και κοσμηματοπώλες. Σεβάσμια και σημαντική φυσιογνωμία της Ισραηλιτικής Κοινότητας Θεσσαλονίκης ήταν ο δημοσιογράφος (Δ/ντής της εφημερίδας «El Avenir») και ραββίνος **Μωύς (Μοσέ) Μαλλάχ** (1853-1934).

Ασσέρ Μαλλάχ (1881-1969)

Γιος του Ιακώβ (1860-1934) και της Εστρέας, το γένος Σαλέμ (1860-1935) γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη. Η πολυμελής οικογένειά του ζούσε σε ένα σπίτι πίσω από το Δι-

οικητήριο που καταστράφηκε κατά την πυρκαγιά της πόλης το 1917 και γι' αυτό μετεγκαταστάθηκε σε μια βίλλα της οδού Βασιλίσσης Όλγας.

Σπούδασε στη γαλλική Σχολή Alliance Israelite Universelle και ακολούθησε νομικές σπουδές στην Κωνσταντινούπολη. Αρχισε την επαγγελματική καριέρα του επί Τουρκοκρατίας στην Ελλάδα.

Ήταν παντρεμένος με την Εύα Νταζνόφσκι (1895-1972), με την οποία απέκτησε τρία παιδιά (τους Ικαντί, Ιζη και Βιτία).

Ο Μαλλάχ υπήρξε ένθερμος Σιωνιστής, επί Τουρκοκρατίας, όμως ο Σιωνισμός δρούσε κρυφά και παράνομα. Το 1908 ο Μαλλάχ με τον Δαβίδ Φλωρεντίν προσπαθούσαν να διαδώσουν τη σιωνιστική ιδέα μέσω της εβραϊκής εφημερίδας «Ελ Αβενίρ» (Το Μέλλον) και είχαν ιδρύσει μυστικά το Σιωνιστικό Σύλλογο «Μπνέ Σιών». Τότε ο Μαλλάχ κατηγορήθηκε από τους Τούρκους για τη σιωνιστική του δραστηριότητα και κατά τη δίκη του ο κατηγορούμενος ζήτησε τη ποινή του θανάτου, αλλά αθώωθηκε. Αργότερα με την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης συμμετέσχε στην ίδρυση του Σιωνιστικού Συλλόγου «Θεόδωρος Ερτσελ», στον οποίο εκλέχθηκε πρόεδρος.

Εκλέχθηκε αργότερα πρόεδρος της Σιωνιστικής Ομοσπονδίας, καθώς και πρόεδρος του 8ου Πανελληνίου Συνεδρίου της (25-27.12.1931). Συνέβαλλε στην ίδρυση του Πολυτεχνείου της Χάιφας, του οποίου η αίθουσα της κε-

ντρικής βιβλιοθήκης φέρει το όνομά του.

Εκτιμώμενος από τον Ελευθ. Βενιζέλο, με τον οποίο διατηρούσε σχέσεις, διορίστηκε Δημοτικός Σύμβουλος της πόλης.

Στο πολιτικό προσκήνιο εμφανίστηκε το 1920, ως υποψήφιος βουλευτής του Κόμματος των Φιλελευθέρων, αλλά δεν εκλέχτηκε. Στις εκλογές για τη γερουσία, της 21.4.1929 εκλέχτηκε γερουσιαστής με το Κόμμα των Φιλελευθέρων.

Κατά τον εμπρησμό της εβραϊκής συνοικίας «Κάμπελ» (29.7.1931) από τη φασιστική-ρατσιστική Οργάνωση Ε.Ε.Ε., επισκέφθηκε τον Ελ. Βενιζέλο, με τον τότε Εβραίο βουλευτή Μεντές Μπεσαντσί, προκειμένου εκείνος να μεσολαβήσει για την εκτόνωση της κρίσεως που δημιουργήθηκε.

Το 1934 εγκαταστάθηκε στην Παλαιστίνη και υπήρξε ο πρώτος Διπλωματικός Απεσταλμένος της Ελληνικής Κυβερνήσεως εκεί. Λίγο αργότερα εγκαταστάθηκε στο Παρίσι. Επανήλθε στην Ελλάδα το 1947 προκειμένου να συνδράμει στην αποκατάσταση των Εβραίων ομήρων που επέζησαν του Ολοκαυτώματος.

Ο Ασσέρ Μαλλάχ, με μια πλούσια επαγγελματική, κοινωνική και πολιτική δραστηριότητα, πέθανε στο Παρίσι το 1969.

Ιωσήφ (Πέπος) Μαλλάχ (1889-1982)

Γιος του μεγαλεμπόρου υφασμάτων Νεχαμά Μαλλάχ (1852-1913) και της Ραχήλ, το γένος Φαρατζή, σπούδασε στη γαλλική σχολή Alliance Israelite Universelle. Ελλείπουν άλλα βιογραφικά στοιχεία του και τα μόνα που είναι γνωστά αφορούν την ανάμιξή του στην πολιτική. Στις εκλογές της 31.5.1915 εκλέχθηκε με 39.887 ψήφους με το ψηφοδέλτιο της Αντιβενιζελικής παράταξης.

Στις επαναληπτικές βουλευτικές εκλογές της 6.12.1915, μετέχοντας στο ψηφοδέλτιο του Κυβερνητικού Συνασπισμού του Δημ. Γούναρη, επανεκλέχτηκε με 18.516 ψήφους.

Στις εκλογές της 1.11.192 επανεκλέχτηκε με το ψηφοδέλτιο του Λαϊκού Κόμματος, με 23.111 ψήφους. Επίσης κατά τις εκλογές του 1935, συμμετέχοντας στο ψηφοδέλτιο του Κυβερνητικού Συνασπισμού, επανεκλέχτηκε με 38.944 ψήφους.

Όπως αναφέρεται στο βιβλίο των Γ. Αναστασιάδη - Λ. Νάρ και Χρ. Ράπτη «Εγώ, ο εγγονός ενός Έλληνα - Η

Θεσσαλονίκη του Νικολά Σαρκοζί» (Εκδόσεις Καστανιώτη, 2007): «Κατά τη διάρκεια της έρευνας εντοπίσαμε την πληροφορία ότι επρόκειτο να ανατεθεί στον Ιωσήφ (Πέπο) Μαλλάχ το Υπουργείο Οικονομικών στην κυβέρνηση Τσαλδάρη, πρόταση την οποία ο Μαλλάχ απέρριψε».

Στην ιστορία της οικογένειας αναφέρεται ότι η προσωπικότητα που έγραφε ιστορία είναι ο Ιωσήφ (Πέπο) Μαλλάχ.

Διαφημίσεις του
κοσμηματοπωλείου
των αδελφών Μαλλάχ,
στην τότε οδό
Σαμπρή Πασά 135,
της Θεσσαλονίκης.

Υπόθεση Μέρτεν: 49 χρόνια πριν

*Στην «Καθημερινή» (Στήλη «Φιλίστωρος», 16.2.2008)
αναδημοσιεύτηκε το παρακάτω κείμενο από την ίδια
εφημερίδα της 15.2.1959:*

«Διά τετάρτην ημέραν και με ασφυκτικώς πλήρη την αίθουσα του δικαστηρίου συνεχίσθη χθές εις το ειδικόν στρατοδικείον εγκληματιών πολέμου η δίκη του Μαξ Μέρτεν. Με την πάροδον των ημερών η διαδικασία παρουσιάζει περισσότερο ενδιαφέρον. Εκτός του ήδη υπάρχοντος Γερμανού συνηγόρου του Μέρτεν, κ. Βάλτερ, αφίχθη από το Έσσεν και ο νομομαθής κ. Ντίττερ Πόσσαρ, ο οποίος τελικώς δεν θα μετάσχη εις την διαδικασία, διότι απηγορεύθη η παρουσία πέραν των τριών συνηγόρων υπερασπίσεως.

Πρώτη μάρτυς εξητάσθη η Καρολίνα Γαβριηλίδου, η οποία είναι η μόνη γυναίκα που επέστρεψεν εκ του στρατοπέδου Άουσβιτς. Η μάρτυς κατέθεσεν ότι με άλλα 50 άτομα συνελήφθη την 2αν Απριλίου 1943 και ανεκλείσθησαν εις ένα δωμάτιον. Από εκεί εστιβάχθησαν 80 άτομα, εις ένα βαγόνι εις το οποίον ετοποθετήθη και ένα βαρέλι νερό. Μετά 8 ημέρας έφθασαν εις Άουσβιτς γυναίκες, παιδιά και μωρά όπου διεχωρίσθησαν. Όσοι μετεφέρθησαν δι' αυτοκινήτου εκάησαν εις τα Κρεματόρια και όσοι επεζοπόρησαν δεν εθανατώθησαν αμέσως. Κατά την αφίξιν των εις το στρατόπεδον, τους εξητήθη να παραδώσουν τας επιταγάς που είχαν λάβει έναντι χρημάτων, τα οποία επλήρωσαν εις την Θεσσαλονίκην. Όπως απεδείχθη εκ των υστέρων αι επ' ονόματι πολωνικής τραπέζης επιταγαί ήσαν πλασταί. Εις το Άουσβιτς συνήντησε, η μάρτυς, την κ. Κούνιο, η οποία της είπε ότι οι γονείς της εθανατώθησαν.

Οι Γερμανοί όλους τους εσφράγισαν εις το χέρι με έναν αριθμόν ο οποίος εχρησίμευσε ως όνομα. (Η μάρτυς επιδεικνύει τον καρπόν της αριστεράς χειρός της όπου υπήρχε η σφραγίς).

ΠΡ.: Εν συνεχεία τί συνέβη;

Μ.: Μάς είπαν να πάμε για λουτρό και να κόψουμε τα μαλλιά μας. Επειδή πολλές δεν θέλαν, τα έκοψαν οι γερμανοί. Μάς έδωσαν εσώρουχα και στολές αιχμαλώτων Ρώσων. Κοιμόμαστε εις ένα δωμάτιο, σε κάτι ράφια, σαν να

ήμαστε εμπορεύματα. Εν συνεχεία και επί 7 μήνες δουλεύαμε άπλυτες χωρίς να πίνουμε νερό, παρά μόνον όταν έβρεχε. Μας χρησιμοποιούσαν για άλογα και σπρώχναμε βαγόνια και κάρρα.

Μια ημέρα μας ξεγύμνωσαν και μας είπαν να πάμε για λουτρό που υπήρχαν μέσα άνδρες αιχμαλῶτοι. Όταν τελείωσε το λουτρό μας έδωσαν να φορέσουμε ρούχα βρεγμένα. Περιμέναμε γυμνές μέχρις ότου στεγνώσουν στον ήλιο. Πάντως, ο αίτιος της καταστάσεως είναι ο Μέρτεν που έλυνε και έδενε.

ΠΡ.: Τί ακούγατε για τις αποστολές εις Άουσβιτς;

Μ.: Άκουγα ότι ο Μέρτεν ήτο ο αίτιος».

Η Καταδίκη του Μαξ Μέρτεν

Από την «Καθημερινή» της 6ης Μαρτίου 1959:

Καταδίκη Μαξ Μέρτεν: Το ειδικόν στρατοδικείον εγκληματιών πολέμου εξέδωσε χθες την 6.20 μ.μ. την απόφασίν του διά τον Μαξ Μέρτεν, διά της οποίας επέβαλεν εις αυτόν κατά συγχώνευσιν 25ετή πρόσκαιρον κάθειρξιν και δήμευσιν της περιουσίας του.

Ο καταδικασθείς ήκουσε την απόφασιν με απάθειαν κατ' αρχάς, κατόπιν εδάκρυσε και εν συνεχεία εμειδίασε πικροχόλως.

Η συνεδρίασις του δικαστηρίου ήρχισε την 1ην μ.μ. και ο πρόεδρος κ. Ι. Κοκορέτσας εξήτησεν από τον Μέρτεν ωρισμένας διευκρινήσεις ως προς την σύναψιν των συμβολαίων παραχωρήσεως των εβραϊκών καταστημάτων και εργοστασίων. Μετά τας απαντήσεις του Μέρτεν ότι υπήρχεν εντολή, το δικαστήριον απεσύρθη και πάλιν εις διάσκεψιν, η οποία έληξε την 5.35 μ.μ. Το δικαστήριον επανήλθεν εις την αίθουσαν και ο πρόεδρος του στρατοδικείου αφού ενεκοίνωσεν ότι η ένστασις περί παραγραφής των αδικημάτων απορρίπτεται ως νόμω αβάσιμος, ανέγνωσε την απόφασιν. Δί' αυτής το δικαστήριον απαλλάσσει τον κατηγορούμενον δι' ωρισμένας κατηγορίας, διότι ενήργησε βάσει διαταγών, δέχεται, όμως, αντιθέτως, τα κεφάλαια του κατηγορητηρί-

ου ότι προέβη εις εγκαθείρξεις Ελλήνων πολιτών άνευ αποχρώντος λόγου εις τας φυλακάς Παύλου Μελά κ.λπ., ότι ενήργησε δημεύσεις ως και δολίας και βιαίας αφαιρέσεις περιουσιών, ότι εκ προθέσεως απέκτεινε τους κατηγορουμένους Μπενβενίτσε και Καμχή, ότι εληλάττησε ασυστηματικώς πλήθος εβραϊκών καταστημάτων και την οικίαν του στρατηγού Α. Αργυροπούλου, ότι εξηνάγκασε προς εργασίαν 9.000 Ισραηλίτας, τους οποίους εσκεμμένως εγκατέλειψε με αποτέλεσμα πολλοί να αποθάνουν εξ ασιτίας, νόσων κ.λπ., ότι αφήρεσε δολίως ιδιωτικές περιουσίας Ισραηλιτών ανερχομένας εις 25.000 χρυσάς λίρας με την υπόσχεσιν ότι θα τους απήλλασεν εκ της καταναγκαστικής εργασίας.

Επίσης, εδέχθη ότι ο κατηγορούμενος κατέστρεψε κακοβούλως το Ιστορικόν Ισραηλιτικόν νεκροταφείον, ότι συστηματικώς ετρομοκράτησε 56.000 Ισραηλίτας της Θεσσαλονίκης διά της επιβολής περιοριστικών μέτρων, δημιουργίας «γκέττο» κ.λπ., ότι προέβη εις εγκαθείρξεις πολιτών υπό απανθρώπους συνθήκας εις τα στρατόπεδα συγκεντρώσεως βαρώνου Χίρς κ.λπ. και ότι προέβη εις εκτόπισιν Ισραηλιτών και εν συνεχεία τους μετήγαγεν εις Πολωνίαν.

Σημείωσις «Καθημερινής»: Ο Μέρτεν απεφυλακίσθη στις 5 Νοεμβρίου 1959.

Α ξίζει, τέλος, να μεταφερθεί ως γενική κατάληξη ότι ο αρχισαγγελέας του Ηνωμένου Βασιλείου, σερ Χάρτζεϊ Σόκρς στη Δίκη της Νιρεμβέργης, που δίκασε τους εγκληματίες πολέμου, τόνισε στην τελική αγόρευσή του: «12.000.000 δολοφονίες! Τα 2/3 των Εβραίων της Ευρώπης εξοντώθηκαν, περισσότεροι από 6.000.000 απ' τα ίδια τα χέρια των εκτελεστών τους. Οι δολοφονίες διεξάγονταν σαν μαζική βιομηχανική παραγωγή στους θαλάμους αερίων και στα κρεματόρια του Άουσβιτς, του Νταχάου, της Τρεμπλίνκα, του Μπούχεβαλντ, του Μάουτχάουζεν, του Μαϊντάνεκ και του Οράνιεμπουργκ».

(Lord Russel of Liverpool, «Η μάστιγα του ναζισμού - Τα εγκλήματα πολέμου του Γ' Ράιχ 1939 - 1945», Ιωλκός 2007, σελ. 225-226).

Συγκρίσεις με το Ολοκαύτωμα

Παρουσιάζοντας το βιβλίο του Σταύρου Ζουμπουλάκη, **Στη σκηνή του κόσμου. Από το Βελιγράδι στην Τεχεράνη** (Εστία, 2007), ο Ανδρ. Πανταζόπουλος γράφει στη «Βιβλιοθήκη» της «Ελευθεροτυπίας» (11.1.2008) τα εξής για τις συγκρίσεις με το Ολοκαύτωμα:

«Η θέση του συγγραφέα σχετικά με τη γενοκτονία των Εβραίων της Ευρώπης από τη ναζιστική Γερμανία έρχεται να θραύσει τη σε μεγάλο βαθμό παγιωμένη και επιπλέον επικίνδυνη αντίληψη στην Ελλάδα, σύμφωνα με την οποία ό,τι έκαναν οι ναζί στους Εβραίους «ωχριά» μπροστά σε αυτά που κάνουν οι Ισραηλινοί στους Παλαιστίνιους. Για τον Ζουμπουλάκη, «το Άουσβιτς δεν είναι, κατά κανέναν τρόπο, συγκρίσιμο με τα δεινά που έχουν υποστεί και εξακολουθούν να υφίστανται οι Παλαιστίνιοι από το κράτος του Ισραήλ. Οι ναζί οδήγησαν στο Άουσβιτς και στα λοιπά στρατόπεδα του θανάτου και εξόντωσαν φρικτά Εβραίους από όλα τα μήκη και τα πλάτη του πλανήτη, όχι επειδή τους αντιστάθηκαν ή επειδή διεκδίκησαν κάτι ή αμφισβήτησαν, έστω και ελάχιστα, την εξουσία τους, αλλά μόνο και μόνο (...) επειδή ήταν Εβραίοι, οι ίδιοι οι γονείς τους ή οι παππούδες τους ή οι απώτεροι και απώτατοι πρόγονοί τους. Σκεφτείτε λίγο ψύχραιμα: πιστεύετε ότι το ίδιο ακριβώς κάνουν και οι Ισραηλινοί σήμερα εναντίον των Παλαιστινίων; Τους συλλαμβάνουν όπου γης για να τους εξοντώσουν σε στρατόπεδα θανάτου; Λησμονείτε ότι ένα εκατομμύριο Παλαιστίνιοι ζουν ως πολίτες του κράτους του Ισραήλ, εργάζονται εκεί, εκδίδουν τις εφημερίδες τους, εκλέγουν και εκλέγονται;».

Νέα Δικαστική Απόφαση καταδικάζει τον αντισημιτισμό

Το ΙΑ΄ Τριμελές Πλημμελειοδικείο Αθηνών κατεδίκασε τρία στελέχη της εφημερίδας «Ελεύθερος Κόσμος» για παράβαση του άρθρου 2, του αντιρατσιστικού Νόμου 927/1979, διά του Τύπου.

Η δίκη έγινε στις 5 Μαρτίου 2008, ύστερα από αυτεπάγγελτη δίωξη κατά των Δημήτρη Ζαφειρόπουλου (εκδότη - διευθυντή), Θεόδωρου Γεωργίου (αρχισυντάκτη) και Θεόδωρου Χατζηγώγου (αρθρογράφου) της εφημερίδας «Ελεύθερος Κόσμος» και αφορούσε δημοσίευμα της εφημερίδας (άρθρο του τρίτου εκ των κατηγορουμένων), της Κυριακής 12ης Μαρτίου 2006. Στο άρθρο, ο Θ. Χατζηγώγος γράφει: «Δόξα τω Θεώ, ούτε 1.500 Εβραίοι δεν έχουν μείνει στην Θεσσαλονίκη, που ο Ιδρυτής του Σιωνισμού Θεόδωρος Χέρτζλ αποκαλούσε στις αρχές του 20ού αιώνας... «Δεύτερη Ιερουσαλήμ»...». Και το άρθρο συνεχίζει με αναφορά στην «υποτιθέμενη "σαπωνοποίηση" των Εβραίων...».

Το Δικαστήριο κατεδίκασε τους τρεις κατηγορουμένους επιβάλλοντας ποινή φυλάκισης επτά μηνών στον καθένα, με αναστολή.

Γράμματα στα «Χρονικά»

Αναμνήσεις από την Ισραηλιτική Κοινότητα Ιωαννίνων

Ο κ. Κωνσταντίνος Δ. Φράγκος, Ομότιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, με επιστολή του αφού συγχαίρει «για την άψογη επιλογή της ύλης» των «Χρονικών» συμπληρώνει τα παρακάτω:

Γεννήθηκα στα Γιάννενα, στη συνοικία Σιαράβα, συνοικία τόσο κοντινή προς το ωραιότερο τμήμα του δικού σας οικισμού. Η μητέρα μου, δασκάλα, δίδαξε ένα διάστημα στο δικό σας το εβραϊκό σχολείο. Κι εγώ, μικρός πιτσιρικάς, θυμάμαι, τα χειμωνιάτικα βράδια κατέβαινα στην Alliance, σχολή των δικών σας, όπου ένας ευγενέστατος, διευθυντής και δάσκαλος, αγωνιζόταν να μάθει σε μας τα γιαννιωτόπουλα, όχι τη δική του γλώσσα, αλλά τα γαλλικά. Στο Γυμνάσιο, την περίφημη Ζωσιμαία Σχολή, από τα πρώτα γυμνασιακά μου χρόνια μάθαινα γράμματα σε καμιά δεκαριά παιδιά του δικού σας λαού. Όλα πανέξυπνα και χωρίς ποτέ να αντιμετωπίσουν τη ζήλεια των Ελλήνων συμμαθητών τους. Σιέμος το επώνυμο ενός πανύψηλου εβραίοπουλου, με το οποίο με συνέδεε ιδιαίτερη φιλία και για το οποίο εύχομαι να μην είναι σωστή η πληροφορία ότι το συνέλαβαν οι Γερμανοί κάπου σε κάποιο σημείο της γραμμής του τρένου Αθηνών - Πατρών. Μάτσας, θαυμάσιος και ηπιότατος χαρακτήρας. Νομίζω σπούδασε φιλόλογος. Ενώ κάποια στιγμή, μεγάλος πλέον, συναντηθήκαμε στο εμπορικό κατάστημά του στην οδό Ανεξαρτησίας. Δόστης που εντάχθηκε στα θωρακισμένα του Ελληνικού Στρατού και δοξάστηκε στον πόλεμο των Επτά Ημερών. Και άλλοι.

Πού είναι η ωραία εκείνη εποχή και τι είδους φριχτή γελοιογραφία, σα σε πεντακάθαρο καθρέφτη, παρίσταται η κάθε άλλο, παρά επιτυχημένη αρχή και τάση παγκοσμιοποίησης των δύστυχων λαών του καιρού μας.

Άρχισα από το αξιολογότερο περιοδικό σας και οι σκέψεις μου με πήγαν αλλού. Στον κόσμο, που χάσαμε και ξεχάσαμε, που θα το πω άλλη μια φορά, σας ανήκει ένα θερμότερο εύγε, για τον αγώνα που κάνατε, έστω, για την επαναφορά του στη μνήμη σας. Και, χωρίς άλλο, με κάποιο εξανθρωπιστικό αποτέλεσμα σε καιρούς φρικαλέας ανθρώπινης ζωής.

Ο αντισημιτισμός στην Ελλάδα

Ο κ. Κώστας Παπαχρυσάνθου, δημοσίευσε στην «Καθημερινή», 8.1.2008 τις παρακάτω απόψεις:

Στη χώρα μας δεν παρατηρήθηκε ο δηλητηριώδης αντισημιτισμός, ο οποίος σημάδεψε το πρόσφατο και το απώτερο παρελθόν πολλών άλλων «πολιτισμένων» χωρών. Σε φωτεινή αντίθεση με την εκκωφαντική σιγή του προκαθήμενου του

ετέρου μεγάλου δόγματος της Δύσης, ο επιβλητικότερος αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός, αψηφώντας τις όποιες συνέπειες, απηύθυνε επιστολή έντονης διαμαρτυρίας στο Γερμανό διοικητή των δυνάμεων κατοχής για τις συλλήψεις των Εβραίων, Ελλήνων -όπως όλοι- πολιτών, καθώς ετόνιζε.

Ο επίσκοπος Ζακύνθου επίσης προστάτευε τους Εβραίους της νήσου. Αλλά και πολλές ελληνικές οικογένειες, με κίνδυνο της ζωής των μελών τους, έκρυψαν Εβραίους στην κατοχή και άλλοι τους βοήθησαν να γλιτώσουν στο αντάρτικο των βουνών. Αυτά, παρόλο ότι υπήρξαν, όπως θυμάμαι παιδί (πριν από οκτώ σχεδόν δεκαετίες), κάποια ψήγματα υποδόριας λαϊκής αντιεβραϊκής άπωσης, στηριζόμενα σε δοξασίες μυστηριακών θυσιών χριστιανοπαίδων, κατάλοιπο προφανώς μεσαιωνικής στοχευμένης μισαλλοδοξίας. Αυτό το υφέρπον αρνητικό κλίμα έφθανε, πιθανότατα μέσω του οικιακού προσωπικού, μέχρι των ανωτέρων κοινωνικών στρωμάτων. Ενδεικτικό το επεισόδιο στον θαυμάσιο «Τρελαντώνη» της Πηνελόπης Δέλτα, όπου τα παιδιά πέφτουν από τα σύννεφα με την αποκάλυψη πως ο Χριστός ήταν Εβραίος. Πράγμα φυσικό, όταν συντηρείται ως επτασφράγιστο μυστικό το γεγονός ότι ο χριστιανισμός ξεκίνησε ως ιουδαϊκή αίρεση και ότι οι πρώτοι Χριστιανοί ήταν Εβραίοι.

Πολλοί (δεν είναι του παρόντος), οι λόγοι της επαμφοτερίζουσας στάσης του Χριστιανισμού έναντι του Ιουδαϊσμού. Αφενός κράτησε ολόκληρη την εβραϊκή Παλαιά Διαθήκη, με όλες τις αναφορές στην ιδιαιτερότητα των Εβραίων -που φαίνεται να ενοχλούν κάποιους υπερέλληνες, λησμονούντες ανάλογες ημέτερες εθνοκεντρικές αντιστοιχίες- αφετέρου προσπάθησε ποικιλοτρόπως να αποστασιοποιηθεί από αυτόν με την εμβληματική χρησιμοποίηση (στις γραφές, τα τροπάρια) του Ιούδα, υπαινικτικά ταυτιζόμενου με τον ιουδαϊσμό και την αιώνια συλλήβδην ενοχή του για τη σταύρωση του Ιησού.

Δεν αποκλείεται εδώ να εντάσσεται και η απομάκρυνση από τον αμιγή ιουδαϊκό μονοθεϊσμό μέσω του τριαδικού δόγματος και των συνακόλουθων δυσθεώρητων νοηματικών ακροβασίων που ταλαιπώρησαν οικουμενικές συνόδους. Ίσως, αυτά, καθώς και κάποια άλλα δύσκολα αποδεκτά δόγματα, όπως η εκ γενετής «αμαρτία» του ανθρώπου, που βαρύνει ακόμη και τα αβάπτιστα νήπια(!), υπέσκαψαν τις αντιστάσεις του Χριστιανισμού ευρύτατων περιοχών, έναντι του επελαύνοντος απλοϊκού μονοθεϊστικού Ισλάμ.

Συμπερασματικά και με αφορμή την πρόσφατη δίκη, (Σημείωση «Χρονικών»: εννοεί τη δίκη και καταδίκη του Κ. Γλεζήρη) πιστεύω ότι ο συντριπτικός όγκος των Ελλήνων δεν κινδυνεύει να παρασυρθεί από τις έωλες ιδέες των θαυμαστών του χιτλερικού Mein Kampf. Αλγεινή πάντως εντύπωση προκαλεί η από δικανικής καθέδρας παραδοχή σήμερα(!) ως «επιστημονικών» των παλαιάς κοπής εξημμένων φυλογενετικών φαντασιώσεων, οι οποίες οδήγησαν σε πρωτοφανή πολιτισμική καταστροφή και θάνατο δεκάδων εκατομμυρίων ανθρώπων.

Συζήτηση χωρίς προκαταλήψεις

► Συνέχεια από τη σελίδα 2

τους Εβραίους από όλους τους άλλους λαούς και αισθάνονταν περιούσιος λαός επειδή, θεία χάριτι, ήταν μέχρι τότε ο μόνος αποδέκτης αυτής της αντίληψης.

ΕΛΕΓΕ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ ΥΙΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ή ΥΙΟΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ. Ο Ιησούς εκφραζόταν αλληγορικά και αποφθεγματικά, στο ύφος των προφητών. Δεν ξέρουμε αν με το «Υιός του Θεού» κυριολεκτούσε, αλλά είναι μάλλον απίθανο. Είναι Υιός του Θεού, όπως όλοι οι Εβραίοι ως περιούσιος λαός πίστευαν ότι είναι, και όπως όλοι οι άνθρωποι, τους οποίους θεωρούσε αδελφούς, είναι δημιουργήματά του. Το σχήμα της τρισυπόστατης θεότητας (Πατήρ, Υιός και Άγιο Πνεύμα) είναι αρκετά μεταγενέστερο και δεν έπαψε να προκαλεί μεγάλα προβλήματα επί αρκετούς αιώνες. Οπωσδήποτε είναι μια σημαντική απόκλιση από τον αυστηρό κανόνα της ιουδαϊκής μονοθεϊκότητας, που ήταν το καύχημα των Εβραίων, και ταυτόχρονα ακλόνητο σημείο συσπείρωσης και άμυνας στις απίστευτες περιπέτειες αυτού του λαού.

ΟΙ ΜΕΛΕΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΗΣΑΝ ΝΑ ΕΠΙΣΗΜΑΝΟΥΝ ΤΙΣ ΠΗΓΕΣ απ' όπου ο Ιησούς άντλησε την πρώτη ύλη για να διαμορφώσει την πνευματική του προσωπικότητα. Κατά πάσα πιθανότητα διδάχθηκε το Ταλμούδ, αλλά περιφρονούσε βαθύτατα το εβραϊκό ιερατείο και δεν έπαψε ποτέ να το πολεμάει. Υποθέτουν ότι είχε κάποια σχέση, στενή ή χαλαρή, με την ιουδαϊκή «σέκτα» των Εσσαίων, που και αυτοί αισθάνονταν βαθιά περιφρόνηση για το επίσημο ιερατείο. Η υπόθεση αυτή ενισχύεται από τη φιλία και τον πνευματικό δεσμό που είχε με τον Ιωάννη τον Βαπτιστή, ο οποίος πιθανολογούν ότι ήταν Εσσαίος. Τίποτα, ωστόσο, από αυτά δεν είναι βέβαιο και για τίποτα δεν υπάρχουν μαρτυρίες. Είναι βέβαιο, όμως, ότι η σύγκρουσή του με το ιερατείο τον έστρεψε προς τον λαό, τους καθημερινούς ανθρώπους, τους αγρότες, τους μεροκαματιάρηδες, τους τεχνίτες, τους αρρώστους και τους σακάτηδες, τους ενάρετους και τους αμαρτωλούς, τους Εβραίους και τους «εθνικούς», τους ελεύθερους και τους δούλους. Σε ένα κοινό τόσο ποικίλο δεν μπορούσε παρά να επικαλεσθεί και να διδάξει ένα Θεό διαφορετικό από τον αυστηρό και άκαμπτο Θεό της Παλαιάς Διαθήκης. Ήταν ο Θε-

ός της αγάπης και της συγχώρεσης, της συμπόνιας και της μετάνοιας. Αυτός ήταν ο νέος Θεός και αυτού θεωρούσε τον εαυτό του Υιό, μαζί με όλους τους άλλους ανθρώπους.

ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ ΠΡΟΚΑΛΕΣΕ Η ΦΡΑΣΗ «ΥΙΟΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ». Ίσως η πιο απλή ερμηνεία, που θέτει στο κέντρο της διδασκαλίας Του τον Άνθρωπο, είναι η πιο συγκλονιστική, αν και οι επόμενοι αιώνες συστηματικά την παρακάμπτουν.

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ, απλή και ανθρώπινη, θα είχε ξεχασθεί αν δεν υπήρχε η θυσία του σταυρικού θανάτου και κυρίως η Ανάσταση εκ των νεκρών. Και ο μεν σταυρικός θάνατος ήταν συνήθης εμπειρία στα χρόνια του Ιησού, χωρίς να αφήσει κανένα σημάδι και καμιά χαρακιά στην Ιστορία. Εκατοντάδες χιλιάδες πέθαναν στον σταυρό και δεν άφησαν καμιά ανάμνηση. Ο θάνατος του Ιησού χώρισε την Ιστορία στα δύο, επειδή ακριβώς ακολούθησε η Ανάσταση.

ΕΙΝΑΙ ΜΑΛΛΟΝ ΠΕΡΙΤΤΟ ΝΑ ΣΥΖΗΤΑΜΕ ΑΝ ΥΠΗΡΞΕ ΑΝΑΣΤΑΣΗ. Ο μύθος της Ανάστασης είναι πιο δυνατός από την αλήθεια, γιατί είναι η μεγάλη ελπίδα. Εθισμένοι στην ύπαρξη μας φαίνεται ακατανόητη η «μη ύπαρξη», το μεταθανάτιο τίποτα, παρά την ανιδιοτέλειά του και παρά το ήρεμο θάρρος που απαιτείται για να δεχθούμε ότι έχουμε ολοκληρωτικά την ευθύνη της μιας και μοναδικής ζωής, χωρίς να προσδοκούμε οποιαδήποτε αμοιβή για τις πράξεις μας.

Η ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΕΚ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ επαγγέλλεται την Ανάσταση όλων των νεκρών. Έχει δίκαιο ο Απόστολος Παύλος που γράφει προς τους Κορινθίους: «ει δε ανάστασις νεκρών ουκ έστιν, ουδέ Χριστός εγήγερται. Εί δε Χριστός ουκ εγήγερται, κενόν άρα το κήρυγμα ημών, κενή δε και η πίστις υμών».

Υ.Γ.: Δανείστηκα στοιχεία από το πολύτιμο βιβλίο του Γιώργου Παμπούκη (που ευτυχώς, δεν είναι θεολόγος) «Στην Τροχιά του Ενός Θεού» (εκδ. ΕΛΙΑ), όπου ενσωματώνει μεγάλο μέρος της τεράστιας βιβλιογραφίας.

[Από την «Καθημερινή», 22.4.2006].

Βιβλίο

ΡΑΦΑΗΛ Α. ΦΡΕΖΗ:

Υψηλίδες ιστορίας του Ελληνικού Εβραϊσμού

(Βόλος, 2007)

Μία συνολική αποτύπωση της από αιώνος ιστορίας και δημιουργικής παρουσίας του Ελληνικού Εβραϊσμού επιχειρεί με το παρόν βιβλίο ο κ. Ρ. Φρεζής. Το με-

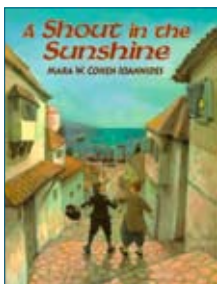
λέτημα παρουσιάζει τη συγκεκριμένη παρουσία κατά πόλεις, ο αριθμός των οποίων ανέρχεται σε 50. Οι περισσότερες από τις αναφερόμενες Ισραηλιτικές Κοινότητες έσβησαν στο πέρασμα των αιώνων, η δε μεγαλύτερη μαζική εξόντωση σημειώθηκε κατά το Ολοκαύτωμα.

Στο Παράρτημα του βιβλίου παρουσιάζονται στοιχεία που έχουν σχέση με την τριπλή (Ιταλική, Γερμανική, Βουλγαρική) Κατοχή της Ελλάδας κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, τα ναζιστικά στρατόπεδα θανάτου και τα επακόλουθα. Πρόκειται για ένα μελέτημα - εγκυκλοπαίδεια σ' ό,τι αφορά τον Ελληνικό Εβραϊσμό.

MARA W. COHEN IOANNIDES:

A Shout in the Sunshine

(Philadelphia, The Jewish Publication Society, 2007)

Η συγγραφέας Καθηγήτρια στο Missouri State University με το μυθιστόρημά της περιγράφει μία ιστορία του 15ου αιώ-

να, στη Θεσσαλονίκη. Ηρώες της είναι ο Miguel, ένα φτωχό αγόρι - πρόσφυγας από τον διωγμό των Εβραίων από την Ισπανία και ο David, στο κατάστημα του πατέρα του οποίου εργάζεται ο πρώτος. Περιγράφονται εβραϊκές συνήθειες και πεποιθήσεις μέσα στα πλαίσια των σχέσεων των δύο παιδιών και των αντίστοιχων Εβραϊκών Κοινοτήτων.

ART SPIEGELMAN:

Maus

(Zoobus Publications, Αθήνα 2007)

Το Μάτους είναι η ιστορία του Βλάντεκ Σπίγκελμαν, ενός Εβραίου επιζώντα της χιτλερικής Ευρώπης, και του γιου του, ενός καρτουνίστα

που προσπαθεί να συμφιλιωθεί με την τρομακτική ιστορία του πατέρα του και με την ίδια την Ιστορία. Η μορφή του σχεδίου (οι Ναζί είναι γάτες, οι Εβραίοι ποντίκια) πετυχαίνει τέλεια να αφαιρέσει και την παραμικρή εναπομείνασα αίσθηση οικειότητας με τα γεγονότα που περιγράφονται, προσεγγίζοντας με το δικό του τρόπο το ανείπωτο μέσω του μικροσκοπικού. Είναι, όπως σχολίασε η New York Times Book Review, «ένα αξιοθαύμαστο κατόρθωμα ντοκιμαντερίστικης λεπτομέρειας και λογοτεχνικής ζωντάνιας... ένα αποκαλυπτικό λογοτεχνικό γεγονός».

CORRIE TEN BOOM:

Η Κρυψώνα

(Αστήρ της Ανατολής, Αθήνα 2007)

«Η Κρυψώνα» περιγράφει την «Ιστορία της Κόρι τεν Μπουμ (πέθανε το 1983, σε ηλικία 91 ετών,

στην Καλιφόρνια των ΗΠΑ) και της οικογένειάς της, που κατά τη διάρκεια της ναζιστικής εισβολής και κατοχής της Ολλανδίας, έγιναν στελέχη της ολ-

λανδικής αντιστάσεως, κρύβοντας κατατρεγμένους ανθρώπους στην Κρυψώνα, που χτίστηκε στο σπίτι τους. Εξ' αιτίας αυτής της βοήθειας, όλοι, εκτός από την Κόρι, βρήκαν το θάνατο στα στρατόπεδα συγκεντρώσεως. Το βιβλίο της Κόρι τεν Μπουμ έχει κυκλοφορήσει σε εκατομμύρια αντίτυπα, σε πολλές γλώσσες και έχει γίνει κινηματογραφική ταινία με τον ίδιο τίτλο.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ:

Ιχνηλασίες

(Ευθύνη/Αναλόγιο κστ', Αθήνα 2007)

Διαιερέμένο σε τέσσερις θεματικές ενότητες: Ανθρωπολογικά, Οικογενειακά - Κοινωνικά, Ελληνικά-Ευρωπαϊκά, Πολιτιστικά, το βιβλίο του Καθηγητή κ.

Αλ. Σταυρόπουλου ασχολείται με τον σύγχρονο άνθρωπο, και πιο ειδικά με τον σύγχρονο Έλληνα, και την ταυτότητά του μέσα στον κόσμο. Στα κείμενα του βιβλίου ο άνθρωπος αντιμετωπίζει τα εθνικά, οικογενειακά, προσωπικά και ψυχολογικά προβλήματα που του γεννά η σημερινή ζωή και ο πολιτισμός και καλείται να υπερβεί, με την κρίση του, τους μύθους και να αντιμετωπίσει, με ευθύ τρόπο, την πραγματικότητα.

“CHRONIKA”

Edition of the Central Board of Jewish Communities in Greece

36, Voulis str., 105 57 Athens, Greece, Tel.: ++30-210-32 44 315, fax: ++30-210-33 13 852

e-mail: hhkis@ath.forthnet.gr Web site: www.kis.gr

Summary of Contents of Issue 214, vol. 31

March - April 2008

✓ On the occasion of Greek Orthodox Easter, we publish an article by the distinguished Greek journalist, Antonis Karkayiannis, titled “**Discussion with no prejudice**”, which refers to the Jewish origin of Jesus Christ and the anti-Semitic spirit that developed after His death.

✓ In his study, Professor Konstandinos Haralambides refers to the love of **trees in Judaism**, as it is studied through texts in the Old Testament. As he points out, “the tree is a sign where one may begin to talk about fertility, productivity, and strength. It is also the place where developing life is concentrated.”

✓ **The Jewish Community of Rhodes** is one of the oldest ones in Greece, given that Jews settled on the island since the 2nd century B.C.E. according to the Book of Macabees. This Community which lost 1,631 members in Auschwitz still functions today. Specifically, every summer, religious ceremonies and events which are attended by Jews from abroad take place. In this issue we describe the history and contribution of the Alchadef family in the development of the local wine-making.

✓ During the Nazi persecution, certain Jewish families found **refuge in Kolindros, a village near Veroia** (Western Macedonia), where the local people protected them. The lawyer, Mr. George Liolios tells us the story of Pepo Aaron, from a Sephardic family, who was born and grew up in Veroia and was among these families.

✓ In the column “Greek Jewish Personalities of the 20th century”, we present **the history of the Mallach family from Salonica**, which had politicians, doctors, lawyers, merchants, rabbis and journalists. Beniko Mallach, (1890 Salonica – 1972 Paris), grandfather of today’s French President Nicholas Sarkozy, came from this family. We publish the history of the Greek branch of the Mallach family.

✓ It has been about 50 years since 1959, when **Max Merten**, the Nazi war criminal, was tried in Greece. Merten systematically persecuted, terrorized, looted and deported the Jews of Thessaloniki during the Nazi occupation. We republish a report from the daily “Kathimerini”, dating 15 February and 6 March 1959 with testimonies of Jewish martyrs and the verdict of guilt from the special court of war crimes.

✓ In his book on contemporary world issues, the author Mr. Stavros Zouboulakis, among other things, replies

to those who **compare the Nazis’ activities to those of the State of Israel** concerning the Palestinians, proving that 1 million Palestinians are Israeli citizens.

✓ A Greek court gave a suspended sentence of seven months to the publishers of a pro-Nazi newspaper on the charge of insulting **anti-Semitic articles**.

✓ In the column “**Letters to the Editor**” Professor Konstandinos Frangos describes his memories from the Jewish Community of Ioannina and Mr. Kostas Papachryssanthou publishes his views on the status of the Jews in Greece and the so-called “scientific” views about anti-Semitism.

✓ The issue closes with a **book presentation**.

FRONT COVER: A picture of the Menorah. The oil which is used comes from the two olive trees surrounding it, according to Prophet Zachariah’s vision (chapter 4), in an illustrated manuscript of the Bible. (Cervera, Spain, 1300).

Translated from Greek by: *Rebecca S. Camhi - Nachmia*

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:

ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ:

Ο Πρόεδρος του Κ.Ι.Σ. ΜΩΨΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΓΡΑΦΕΙΩΝ:

Βουλής 36 • 105 57 ΑΘΗΝΑ Τηλ. 210 - 32.44.315-8

E-mail: hhkis@ath.forthnet.gr

Internet site: <http://www.kis.gr>

Κωδικός εντύπου: 3502

Τα ευυπόγραφα άρθρα εκφράζουν
τις απόψεις των συγγραφέων τους.

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

Μιχάλης Κύρκος, Υψηλάντου 25 Αθήνα, τηλ.: 210 - 72 18 421

Διανέμεται Δωρεάν

Spot Thompson

Gold Eurobank MasterCard

Μία ανεκτίμητη συλλογή ολοκληρώνεται!

Τρεις κάρτες MasterCard, μία επιλογή: Eurobank

 210-95 55 555

